

XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Burdur ve Kazalarında Toplum ve Devlet Düzeni*

Fahrettin TIZLAK**

ÖZET

XIX. yüzyılın ilk çeyreğinin Osmanlı merkezi devlet otoritesi açısından oldukça kötü bir dönem olduğu bilinmektedir. Çünkü bu dönemde taşrada birtakım güçler türeyerek kendi başına buyruk olmaya ve devlete kafa tutmaya başlamışlardır. Bu kişiler aynı zamanda buldukları bölgelerde halka her türlü zulmü de yapar hale gelmişlerdir. Böyle olunca da söz konusu bölgelerde devlet ve toplum düzeni altüst olmuştur. II. Mahmut'la birlikte devlet, bu zümre mensuplarına karşı mücadele bayrağını açacak ve yok olmaya başlayan merkezî devlet otoritesini yeniden tesis edecektir.

Belirtilen zaman diliminde bahsedilen sürecin yaşandığı yerlerden birisi de Burdur ve çevresindeki kazalardır. Bu bölgede toplumsal düzenin alt üst olmasına sebep olan kişi ise söz konusu birimleri içersinde barındıran Türkemiş hassının voyvodası olan Kızılhisarlı Ebubekir Ağa ve onun kazalara atadığı ayanları ile diğer adamlarıdır. II. Mahmut, başlattığı mücadele sürecinin sonunda bu kişilerin de hakkından gelerek bölgede yok olan devlet ve toplum düzenini yeniden tesis edecektir.

Anahtar Kelimeler: Burdur, Ebubekir Ağa, Voyvoda, Ayan, Zulüm.

State And Society Order in Burdur And Its Environs At The First Quarter Of Nineteenth Century

ABSTRACT

It is widely known that the first quarter of nineteenth century is one of the worst periods in the Ottoman history in view of the authority of Ottoman central administration. Because some powers aroused from the provinces had begun to act independently and to be defiant against the state. They also began to tyrannize by any means the people lived in their region. Therefore order in state and society in these regions began to become corrupt. The state with the Mahmud II began to struggle against the groups causing these disorders and re-establish the power of the central administration who was about to disappear.

One of the places where the process that happened in historical period stated above was Burdur and its environs. The person who had main responsibility of the social order in the region was Ebubekir Ağa from Kızılhisar who had accommodate such kind of elements stated above and notables who were appointed by him to district. Mahmud II. re-

* Bu çalışma, yazarın Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü tarafından 6-8 Eylül 2006 tarihinde düzenlenen *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*'nda bildiri olarak sunulan ve aynı kurum tarafından yayınlanan *Bildiriler I*(Ocak 2007, Denizli, s. 263-272) kitabında yer alan "Osmanlı'da Adı Duyulmamış Bir Müttegallibe: Kızılhisarlı Ebubekir Ağa" isimli çalışmasının ulaşılan yeni belgeler ışığında tekrar gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

**Prof. Dr., SDÜ Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

instituted the social and state order at the end of the movements against the rebellious people.

Keywords: *Burdur, Ebubekir Aga, Voivode, Ayan, Cruelty*

Giriş

XIX. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Osmanlı Devlet ve Toplum Düzeni

XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı devlet ve toplum düzeninde kökeni daha önceki dönemlere dayanan bir takım değişikliklerin kendisini iyiden iyiye hissettirmeye başladığı bilinmektedir. Bu değişikliklerden en göze çarpanının, merkezi devlet otoritesinin zayıflamasından istifade ile taşrada birtakım güçlerin veya hanedanların türemesi ve bunların mevcut otorite boşluğunu doldurmaya başlamalarıdır. Onlar, bunu yaparken zaman zaman merkezî devlet otoritesini hiçe sayacaklar ve fırsatını bulduklarında da devlete kafa tutarak kendi bölgelerinde hegemonya kurmaya çalışacaklardır. Hatta istisnai de olsa bu güçlerden bazıları buldukları bölgelerde bunu kısa bir süreliğine de olsa başaracaklardır. Nitekim XVII. yüzyılda başlayan bu sürecin doğal bir sonucu olarak XIX. yüzyılın başlarından itibaren imparatorluğun özellikle Batı Anadolu'daki topraklarında derebeyleşme denilebilecek türden bir eğilim artmaya başlayacaktır¹.

Bu eğilimin doğal bir sonucu olarak bazı devlet memurları, buldukları bölgelerde zulüm derecesine varan yolsuz ve kanunsuz hareketlerle halkı bezdirmeye başlamışlardır. Kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla bu tür kişilerden ve uyguladıkları zulümlerden kurtulmak için halk, zaman zaman İstanbul'a arz ve mahzarlar göndermiştir. Aynı şekilde, kadılar da bu durumdan şikâyetçi oldukları için şikâyetlerini benzer yollarla İstanbul'a ilemişlerdir².

Ama bu tür kişiler, mütesellimlikleri veya voyvodalıkları sırasında genellikle halktan usulsüz olarak topladıkları vergilerle zengin olmuşlar ve zamanla ayanlıkları da ele geçirmek suretiyle kendi bölgelerinde bir şekilde hâkimiyet tesis etmişlerdir³. Bu bağlamda söz konusu dönemde

¹ Hemen belirtelim ki bizim burada derebeyden kastımız, ülke toprakları içerisinde çeşitli nedenlerle kendi nüfuzunu tesis ederek söz konusu bölgeyi kendi keyif ve arzuları doğrultusunda idare eden ve yine o bölgedeki hâkimiyeti geçici bir şekilde de olsa devlet tarafından bir müddet için tanınmış olan şahıslardır. Bu konuda bkz., Faruk Sümer, "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Derebeyleri", *Resimli Tarih Mecmuası*, c. V, sayı 59, 1954, s. 3485. Osmanlı kaynaklarında derebeyi kavramının kullanılması hk., ayrıca bkz., Yücel Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Âyânlık*, Ankara, 1994, s. 20, 37, 41.

² Özkaya, "XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Yerli Ailelerin Ayanlıkları Ele Geçirileri ve Büyük Hanedanlıkların Kuruluşu", *Bellekten*, c. XLII, S. 168, s. 674.

³ Özkaya, a.g.m., s. 674. Bu tür kişilerin ülkenin nerelerinde hangi isimlerle ortaya çıktıkları hk. ayrıca bkz., İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Ayan", *İA.*, c. 2, İstanbul, 1961, s. 41. Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, c.V, Ankara, 1983, s. 90. Musa Çadircı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Ankara, 1991, s. 12.

taşradaki ayanların ve mütegalibelerin, devletin kendilerine tahsis etmiş olduğu gelirlerle yetinmeyerek diledikleri gibi ilaveler yaparak halktan haksız yere vergi toplamışlardır. Onlar, bu tür faaliyetlerinde gerektiğinde kendi bölgelerinde görev yapan kadı ve naipleri de kendilerine uydururlardı⁴. Böylelikle de söz konusu kişiler, kurdukları mütegalibe düzenlerini devam ettirmişlerdir. Ele aldığımız dönemde imparatorluğun değişik yerlerinde ama özellikle Batı Anadolu bölgesinde bu türden kişilerin sayılarının oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. İşte bunlardan biri de, şu ana kadar ismi duyulmamış bir şahsiyet olan ve Osmanlı kayıtlarında Tirkemiş Hassı olarak zikredilen ve idari-mali olarak Burdur ve kazalarını ilgilendiren bir birimde voyvoda⁵ olarak karşımıza çıkan Kızıllıhisarlı Karaosman-zade Ebubekir Ağa'dır. O, voyvodalığı esnasında söz konusu birim dâhilindeki kazalar halkına yukarıda anlatılan süreç çerçevesinde yapmadık zulüm bırakmamış ve halkı kendinden bezdirmişdir. Ebubekir Ağa, bu tür faaliyetlerini aşağıda da belirtileceği üzere tek başına değil, yöredeki kazalara atadığı bazı ayanları ve diğer görevlileri de kullanarak yapmıştır. Çünkü ele aldığımız dönemde de ayanlar, voyvodalıklar dahilindeki kazalarda otoritelerini istedikleri gibi kullanabilmekte idiler⁶. Dolayısıyla Burdur voyvodası da kendi bölgesindeki kazalara atadığı bazı ayanları bu manada kullanmayı ihmal etmemiştir.

I. Tirkemiş Hassı ve Karaosman-zade Ebubekir Ağa

Kızıllıhisarlı Ebubekir Ağa'nın Burdur ve çevresindeki zulümlerini anlatmaya geçmeden önce ilk olarak Tirkemiş'in neresi olduğu ve ardından da adı geçen şahsın kimliği hakkında bilgi vermenin yerinde olacağını düşünüyoruz. Tirkemiş, Hamit sancağı dahilinde yer alan ve Burdur, Tefenni, Gölhisar, Karaağaç-ı Gölhisar(Acıpayam), İrle maa Yavice(Yeşilova) ve Kemer-i Hamit(Burdur Kemer) kazalarını içersine

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara, 1988, s. 322. Bizim bu çalışmamızda da, Burdur ve çevresinde bu tür kişilerin düzen dışı faaliyetleri konu edilecektir.

⁵ Voyvoda, havas-ı hümayuna, sultanlara, vezirlere, kadın efendilere ve beylerbeyi veya sancakbeylerine ait hasların gelirlerini tahsil etmek üzere tayin edilen görevlilere verilen isimdir. Bu kişiler aynı zamanda tayin edildikleri hassın dahilinde bulunan yerlerin inzibat ve asayişinden de sorumluydular. Voyvoda olarak atanan kişiler, genellikle buldukları mahallin nüfus sahibi kişileri arasından seçilirdi. Bundan dolayı da zaman zaman devlete karşı zorluklar çıkartmışlardır. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara, 1988, s. 321. Osmanlı düzeninde bundan başka, Türkmenlerden veya Türkmen teşekküllerinden devletin tahsil etmesi gereken vergiyi topluyarak merkezi yönetime ulaştıran kişilere de voyvoda denilmekteydi ki bunlara özel olarak Türkmen Ağası veya Türkmen Voyvodası denirdi. Bu konuda bkz. Tufan Gündüz, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmentli Türkmenleri*, İstanbul, 2005, s. 24,58.

⁶ V. P. Mutaftçieva, "XVIII. Yüzyılın Son On Yılında Ayanlık Müessesesi", çev. Bayram Kodaman, *İ.Ü. Tarih Dergisi*, S. 31, s. 172. Ayanların bu pozisyonu, XVIII. Yüzyılın sonlarından beri devam etmekte idi. Bkz. *Aynı yer*.

alan bir hasssın adıdır⁷. Bu birim, IV. Murat zamanından beri Harameyn Mukataası'na dahildir ve dolayısıyla Mukataat hazinesi tarafından zabt ve idare olunmaktadır⁸. Hamit mütesellimleri, adı geçen hassı IV. Murat zamanından beri kendi atadıkları bir voyvoda ile idare ettirmekte idiler.

Karaosman-zade Ebubekir Ağa da bu voyvodalardan biridir. O, aslen Tirkemiş hassı dahilinde yer alan Gölhisar kazasının Kızılhisar köyündendir⁹ ve 1823-24'lerde söz konusu birimin voyvodası olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda Dergâh-ı âli kapıcıbaşılık rütbesine de haiz olan¹⁰ Ebubekir Ağa'nın böyle önemli bir rütbeye sahip olmasının altında onun daha önceleri devlete birçok önemli hizmetlerde bulunmuş olmasıdır etkili olmuştur. Mesela Rumeli'de Köprü kalesinin yeniden inşası, Selanik sancağında Kesendire'de Devlet-i aliyyeye hıyanetleri ortaya çıkan Rumlar ile İnebahtı sancağının Baddecik(?) kasabasındaki Rumların cezalandırılması onun bu anlamdaki hizmetlerinden bazılarıdır¹¹. Uşak voyvodalığı ise, Tirkemiş voyvodalığından önceki son görevidir¹².

II. Ebubekir Ağa'nın Burdur ve Kazaları Halkına Zulümleri

Ancak, Ebubekir Ağa yukarıda belirttiğimiz süreç çerçevesinde kısa süre içerisinde tavır değişikliği içerisinde girmiş ve yönetimi altında bulundurduğu birime dahil olan kazalar halkına çeşitli vesilelerle ve türlü şekillerde zulüm uygulamaya başlamıştır. Bunun sonucunda ezilen, horlanan ve gün geçtikçe de ekonomik açıdan soyulan yöre halkı, uğradığı haksızlıkları zaman zaman ilgililere iletmiş ve bu durumların ortadan kaldırılmasını istemiştir. Gerçekten de aşağıda anlatılacak olan türlü zulümler bir yana Ebubekir Ağa, kendinden önceki voyvodalar gibi Tirkemiş hassı ahalisini ekonomik açıdan haraca bağlamış, bu hasssın vermesi gereken nizami vergilere ilave olarak mürür ve ubur masrafı, akçe güzeştesi ve diğer isimler altında yöre halkından ekstra vergiler almaya başlamıştır¹³. Nitekim bu hususla ilgili olarak 1824 yılının Mayıs ayından itibaren Tirkemiş Hassı dâhilinde yer alan kazalar naipleri ardi

⁷ Tirkemiş'in neresi olduğu ve bu hasssın Osmanlı devlet düzenindeki yeri ve tarihçesi hakkında ayrıntılı bilgi için tarafımızdan yapılmış olan "Osmanlı Döneminde Burdur ve Çevresi İçin Kullanılan İsimler", (*Burdur Araştırmaları*, S. 3, (Haziran 2002), s. 75-84) isimli çalışmamıza bakılabilir.

⁸ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA), Cevdet Maliye(C M)*, 14328. IV. Murat, oluşturduğu Harameyn Mukataası'na burasının gelirlerini de tahsis etmiştir. Bkz. *BOA HH 26740-A*.

⁹ Burdur Şer'iyye Sicili(*BŞS*), 204, s. 123.

¹⁰ *BOA HH 25512-A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA) Cevdet Zabtiye(C Z)*, 1805. *BŞS*, 203, s. 132. Bu kadar hizmetine güvenen Ebubekir Ağa, H. 1238(1822-23)'de kaleme aldığı bir arıza ile kapıcıbaşılık rütbesini elde etmiş ve devletin güvendiği bir şahsiyet olmuştur. Bkz., *BOA HH 33774*.

¹¹ *BOA HH 33774*.

¹² *BOA HH 26740-F*.

¹³ Bu konudaki vergi çeşitleri ve rakamsal bilgiler için bkz., *BOA Cevdet Maliye* 14328.

ardına ilamlar kaleme alarak halkın durumunu merkezi yönetime aktarmaya çalışmışlardır. Mesela bu hassın kazalarından İrle maa Yavice (Yeşilova) kazası naibi Hüseyin Şükrü, voyvodanın bu kaza halkına yaptığı zulümleri 24 Mayıs 1824 tarihinde kaleme aldığı iki ayrı ilamla merkezî yönetime bildirmiştir¹⁴. Voyvodanın Acıpayam kazası halkına yapmış olduğu zulümlerle ilgili olarak da 26 Mayıs 1824 tarihinde adı geçen kazanın naibi Hafız Osman tarafından bir ilam kaleme alınmıştır¹⁵. Aynı şekilde Gölhisar kazası naibi Seyyit Ali de, 30 Mayıs 1824 tarihinde voyvodanın bu kaza halkına yaptığı zulümleri ve bu yüzden halkın çekmekte olduğu ızdırabı içeren iki tane ilamı İstanbul'a göndermiştir¹⁶. Seyyit Ali, bununla da yetinmeyip yine aynı günlerde başka bir ilam daha kaleme alarak Tirkemiş hassı kazalarında voyvoda ve adamları tarafından uygulanan zulümleri madde madde merkezî yönetime bildirmiştir¹⁷. Bunlardan başka, Gölhisar kazası halkı da bağımsız bir arzla durumlarını merkezî yönetime iletmiştir¹⁸. Kemer kazası naibi de, aynı tarihte yani 30 Mayıs'ta benzer bir ilamı İstanbul'a göndermiştir¹⁹. Tefenni kazası naibi Halil Hilmi ise, 7 Haziran 1824 tarihinde voyvoda Ebubekir Ağa'nın bu kaza halkına yapmış olduğu zulümleri anlatan bir ilamı kaleme almıştır²⁰. Ancak, Burdur merkez kazadan böyle bir ilam vaki olmamıştır. Bunda da o tarihlerde Burdur'da görev yapmakta olan naibin aşağıda da belirtileceği üzere voyvoda Ebubekir Ağa ile işbirliği içerisinde olması etkili olmuştur²¹.

Voyvoda Ebubekir Ağa'nın Tirkemiş Hassı kazaları halkına yapmış olduğu zulümlerle ilgili olarak adı geçen hassın bağlı olduğu Hamit sancağı yöneticileri de harekete geçerek bu konuda merkezî yönetime yazılar göndermişlerdir. Mesela o tarihlerde Hamit sancağının mütesellimi olan Mustafa Bey²² ve onun ardından yine aynı sancakta mutasarrıflık yapacak olan Yusuf Paşa konuyla ilgili İstanbul'a birer tahrir göndermişlerdir²³. Görüldüğü gibi Tirkemiş hassına dahil olan kazalardan ve sancak merkezinden de değişik tarihlerde voyvoda hakkında merkezî yönetime şikâyetler vaki olmuştur²⁴.

¹⁴ BOA HH 26740-A, H. Bu ilamlardan A kodlu olanı voyvoda ve adamlarının Karaağaç kazasında yaptıkları zulümlerle ilgilidir. H kodlu olanında ise, bütün kazalarda voyvoda tarafından gerçekleştirilen zulümler madde madde anlatılarak bunlara kazalar halkının dayanacak güçlerinin kalmadığından bahisle, voyvodanın görevden alınması istekleri dile getirilmiştir. Böylelikle sanki aşağıda anlatılacak olan hususlar özetlenmiştir.

¹⁵ BOA HH 26740-G.

¹⁶ BOA HH 26740- B, 26740-G. Bu ilamlarda da Kemer-i Hamit naibi örneğinde olduğu gibi özet bir anlatım vardır.

¹⁷ BOA HH 26740-B.

¹⁸ BOA HH 26740-A.

¹⁹ BOA HH 26740, 26740-D.

²⁰ BOA HH 26740- E.

²¹ BOA HH 26740-F, 26740

²² BOA HH 3390.

²³ BŞS, 203, s. 106. 7 Temmuz 1824 tarihli bir ferman kaydı suretinden.

²⁴ Bu konuda ayrıca bkz. HH 25427.

İşte bütün bu inhalar ve yazışmaların ardından özellikle Hamit müteselliminin gönderdiği yazının ardından bir hatt-ı hümayun sadır olmuştur. Bu hatt-ı hümayunda Burdur voyvodasının halka yapmadık zulüm bırakmadığının anlaşıldığı ancak, böyle durumlarda pek aceleci davranılmaması gerektiğine işaretlerle; tedbirli davranılıp belirtilen yazışmalarda yer alan hususların tarafsız kişilerden soruşturulduktan sonra gereğinin yapılması, bunun için de, hademe-i devlet-i aliyyeden güvenilir bir kişinin bu iş için mübaşir tayin edilmesi istenilmiştir²⁵. Ardından da voyvodanın bölge halkına yaptığı iddia edilen zulümlerin gerçek olup olmadığının araştırılması için bir emr-i âli yayınlanır. Bu emr-i alide, söz konusu hususun kaza kaza dolaşarak etraflıca araştırması, elde edilecek sonuçları ve bu konuda yapılması gerekenleri belirleyip teklif etmesi için devlet ricalinden Hafız Mehmet Emin Efendi isminde biri hususî mübaşir olarak tayin edilmiştir²⁶.

Adı geçen görevli, söz konusu emr-i âli üzerine hemen harekete geçmiş ve ilk olarak voyvodanın ikamet etmekte olduğu Burdur'agelmiştir. Mübaşir, Burdur'a geldiğinde yanında getirdiği emr-i âliyi Burdur naibine gösterir. Ardından da Burdur ileri gelenlerinden ve halktan bazı kişileri mahkemeye çağırır ve oluşan hazırun heyetine elindeki görev belgesinde araştırılması istenilen hususları tebliğ eder²⁷.

a- Burdur Halkına Yapılan Zulümler

Bu işlemlerin ardından mübaşir, iddiaların doğru olup olmadığını toplanan kalabalıktan sorar, fakat cevap almakta zorlanır. Çünkü voyvoda, eğer günün birinde Burdur'a bir devlet görevlisi gelir de sizden bilgi almaya çalışırsa ve siz de durumu ona anlatırsanız, daha sonra sizleri birer ikişer hapse attırırım diyerek daha önceden Burdur ve diğer kazalar halkını korkutmuş ve tehdit etmiştir. Öyle ki, bu korku yüzünden de halk, susmayı tercih etmiş ve mübaşire ifade vermek istememiştir. Ancak mübaşir, Burdur halkından bazı kişileri birer ikişer gizlice konuşurmasını bilmiş ve emr-i âli gereğince sorduğu hususların tamamının doğruluğunu tespit etmiştir²⁸.

Bu arada soruşturma devam ederken voyvoda, mübaşirin oturduğu eve gelmiş ve emr-i âlide nelerin olduğundan haberdar olmak istediğini

²⁵ BOA HH 3390. Böyle bir hatt-ı hümayunun yayınlanmasında sadrazamın padişahı yönlendirmesinin etkili olduğunu düşünüyoruz. Çünkü sadrazam, Hamit müteselliminin anlattıkları üzerine bir ön araştırma yaptırmış ve bazı kişilerden voyvoda hakkında ileri sürülen iddiaların nefsaniyetten kaynaklandığı ve hatta voyvodanın öyle kötü bir insan olmadığı, aksine çok iyi niyetli birisi olduğu şeklinde bilgiler almıştır. Bu bilgiler doğrultusunda da o, voyvodanın durumunun araştırılmasını ve ona göre hareket edilmesini padişaha teklif etmiştir.

²⁶ BOA HH 25427.

²⁷ BOA HH 26740-F Burada bu işlemi örnek olması açısından özellikle anlattık, çünkü mübaşir bundan sonra uğradığı bütün kazalarda aynı işlemi yapacaktır.

²⁸ BOA HH 26740-F.

bildirmiştir. Onun bu isteği üzerine durum kendisine de anlatılmış ve söz konusu emir de okutulmuştur. Voyvoda bundan sonra ise adamlarının her yaptıkları işten kendisinin haberdar olduğunu, üstelik yapılan her işin kendi emriyle yapıldığını belirtmiştir. Ama ardından da kendisini haklı gösterebilmek için her yaptırdığı işe bir sebep göstermeyi ihmal etmemiştir²⁹. Buradan anlaşıldığı kadarıyla voyvoda ilk önce büyük bir cüretkârlıkla Burdur ve kazalarında halka yapılan zulümleri kabullenmiş fakat durumun ciddiyetini kavrayınca da çeşitli savunma mekanizmaları geliştirmeye çalışmıştır.

Yukarıda belirtilen yazışmalarda yer almayan ama mübaşirin araştırmalarının neticesinde ayrıntılarıyla ortaya çıkan ve voyvodanın kendisinin de kabullendiği mezalimleri başlıklar halinde şöylece sıralamak mümkündür:

1- Mesela Ebubekir Ağa'nın adamları, Burdur'un mahalleleri arasında veya çarşı pazarda rast geldikleri kadınların ırzlarına alenen tecavüz etmişlerdir. Ancak mübaşirin edindiği bilgilere göre durum, Burdur halkı tarafından voyvodaya dile getirildiğinde o, göz yummuş ve halkın derdiyle ilgilenmemiştir. Bundan dolayı da Burdur kadınları dışarı çıkmaya cesaret edemez olmuşlardır ki, verilen bilgilere göre bu durum mübaşirin araştırma ve soruşturmalarına başladığı sırada bile devam etmektedir³⁰.

2- Voyvoda bu ve benzeri tarzdaki zulümleri işlerken veya işletirken emrindeki adamlarına ve bu arada rezil ve eşkıya takımına fazlasıyla yetki vermiştir. Hatta bu araştırmanın sonucunda voyvodanın, Aydın taraflarında olan katil ve eşkıya takımından olan bazı firarî adamları da kendi dairesine almış olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yukarıda belirtilen kötü fiillerin bazıları bu adamlar tarafından işlenmiştir³¹. Nitekim merkezi Kütahya olan Anadolu Eyaleti'nden bir vesile ile Isparta'ya gönderilen Nazif isiminde bir silahşör³², bu konu ile ilgili bir arz kaleme alarak durumu ayrıntıları ile anlatmıştır. Buna göre; Ebu Bekir Ağa, Aydın taraflarından firar etmiş ve herhangi bir yerde oturmaları imkânsız olan yedi sekiz yüz kadar süvari ve piyade eşkıya takımını başına toplamış ve Tirkemiş kazalarının her birerine bu eşkıyanın sergerdelerinden birini tahsildar namı ile göndermiştir. Tahsildarların yanına da otuzar kırkar kişilik eşkıya topluluklarını başlarında oldukça zalim karakterli bir tüfekçi başı olduğu halde vermiştir. Böylelikle de Tirkemiş kazalarındaki fakara ve zuafaya türlü türlü zulüm yapılır olmuştur ki bu durum Nazif Ağa'ya göre gün yüzü gibi aşikârdır. Hatta Ebubekir Ağa da bu eşkıya güruhundan birini kendisine tüfekçi başı

²⁹ BOA HH 26740-F, 26740.

³⁰ BOA HH 26740-F.

³¹ BOA HH 26740, 26740-F.

³² Silahşör, padişahların maiyetlerinde muhafız olarak görev yapanlar ile Yeniçeri Ocağı zabıtlarının bazıları için kullanılan bir kavramdır. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, İstanbul, 1983, s. 226.

olarak tayin etmiş ve ona büyük yetkiler vermiştir. Öyle ki onun da yaptığı zulümlere halk dayanamaz olmuştur. Öyle ki bu kişinin yaptığı zulümlerden dolayı halini arz etmek için değişik yerlere başvuran üç kişi bu tüfekçi başı tarafından suçsuz yere gizlice öldürtülmüştür³³.

Yani Karaosman-zâde Ebubekir Ağa, yörede öyle bir zulüm düzeni kurmuştur ki, bu düzende kendi icraatlarının aleyhine söz edilmesi bile mümkün değildir. Yukarıda adı geçen silahşör Nazif'in kaleme aldığı bir başka yazıda yer alan ifadeler bize bu konuda daha ayrıntılı bilgiler vermektedir. Şöyle ki; merkezî yönetim, Isparta müteselliminden Ebubekir Ağa ile ilgili olan ama şimdilik konusunu tespit edemediğimiz bir meseleyi soruşturmasını ister. Ardından da Nazif Ağa'yı Isparta'ya göndererek mütesellimden habersiz olarak aynı konuda yapacak olduğu soruşturmanın sonuçlarını getirmesini ister. Nazif Ağa bu emir üzerine bölgeye gider ve daha sonra yapmış olduğu araştırmaları hakkında merkezi yönetime bilgi verir. Sonuçta ise mütesellimin yaptığı soruşturmanın neticeleri ile Nazif Ağa'nın ortaya çıkardıklarının aynı olduğu görülür. Hatta Nazif Ağa, bunların doğruluğunu ispat için bazı kişilerden almış olduğu şukkaları da merkezi yönetime sunar. Ancak, tam işte bu noktada ilginç bir durum ortaya çıkar. Çünkü silahşör Nazif Ağa neredeyse merkezi yönetime yalvarır bir pozisyona girerek, gönderdiği şukkaların sahiplerinin kimler olduğunun voyvodanın kulağına gitmemesini özellikle istemiştir. Çünkü ona göre voyvoda, böyle bir durumda şukka sahiplerini ortadan kaldıracaktır. Yani daha önceleri bu durumdaki bazı kişilere yaptığı gibi şukka sahiplerini de öyle "...*dokuz ay başı aşağı asma...*"yacak, bir saatte onların işlerini bitirecek, yani hemencecik yok edecektir. Bundan dolayı, söz konusu şukkalardan voyvoda mutlaka haberdar edilecekse şukka sahiplerinin devlet tarafından korunması gerekmektedir, aksi takdirde silahşör ve diğer devlet görevlileri kendilerini vebal altında hissedeceklerdir. Hatta Nazif Ağa, bu konuda ilgili devlet görevlisinden şukkaların voyvodanın eline geçmemesi için dikkat etmesini isterken de "...*evladın başı için...*" tedbirli ol diyecektir. Öyle ki silahşör Nazif bu konuda kendi başından da endişeye kapılarak voyvoda hakkında yazmış olduğu bu ifadelerin gerektiğinde yok edilmesini aynı görevliden isteyecektir³⁴. Böylece de kendisi, voyvodanın zulmünden korunmuş olacaktır. Bu da bize Ebubekir Ağa'dan devlet görevlilerinin bile korkar hale geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla, devlet görevlilerinin korktuğu bu kişiden bölge halkının nasıl korktuğunu veya nasıl sindiğini anlamak pek zor olmasa gerektir.

3- Ebubekir Ağa'nın Burdur halkına yaptıkları bunlarla da kalmamıştır. Halktan bazılarının mübaşire anlattıklarına bakılırsa; voyvoda, herhangi bir husus için bir adamını bir kasaba veya bir köye gönderdiğinde, bu adamları fukara takımına etmedik eziyet ve haksızlık

³³ BOA HH 33901, 33901-F(M.1823-1824).

³⁴ BOA HH 33901-E, 31 Ocak 1824.

da bırakmamıştır. Bu bağlamda voyvoda, ortada bir suç olmadığı halde basit bir vesile ile sebepsiz yere ve mahkeme izni olmaksızın bazı adamları hapse attırmıştır. Bu tür insanlardan da bin, bin beş yüz kuruş civarında cerime³⁵ almıştır³⁶ ki, kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla onun Burdur'daki bu tür eylemleri mübaşirin soruşturma yaptığı esnada da devam etmektedir.

4- Voyvodanın Burdur halkına yaptığı veya yaptırdığı zulümlerden birisi de çarşı pazar düzenine müdahale ederek önemli gıda ve ihtiyaç maddelerinden biri olan sadeyağ konusunda halkın sıkıntı yaşamasına sebep olmuştur ki, o bunun karşılığında maddî kazanç da elde etmiştir. Şöyle ki; Burdur'da sadeyağ, öteden beri üreticiler tarafından satılmak için şehir dışından getirilmektedir. Ancak bir süreden beri Burdur pazarına yağ getirenlerin yolları voyvodanın adamları tarafından kesilmekte ve bu insanlar yağları ile birlikte ilk önce voyvodanın konağına getirilmekte ve ellerindeki yağ, kıyyesi(1.282. kg.) otuz veya kırk paradan³⁷ satın alınmaktadır ki, bu fiyat, o yıllarda Burdur pazarında sadeyağ için geçerli olan fiyattır. Voyvoda bu fiyata satın aldırılmış olduğu yağı daha sonra Aydın taraflarına göndermekte ve orada üç buçuk kuruşa, yani Burdur'daki fiyatın yaklaşık üç buçuk katı bir fiyata sattırmaktadır. Dolayısıyla o bu işten büyük miktarlarda para kazanmaktadır. Ama öte yanda ise halk büyük sıkıntı çekmektedir. Çünkü voyvodanın bu davranışının sonucunda Burdur çarşısındaki bakkallar, satacak sadeyağ bulamaz olmuştur. Bunun neticesinde yağ fiyatları artarak geçerli fiyatın neredeyse iki katına çıkmıştır. Bu da halkın ekonomik olarak darboğaza girmesine sebep olmuştur. Hatta bu pahalı fiyata rağmen bile halk sadeyağ ihtiyacını karşılayamaz olmuştur. Çünkü pazara yeteri kadar yağ getirilememektedir. Öyle ki, Ramazan ayında mübaşirin kendisi bile çarşıda bütün aramalarına rağmen ihtiyacı olan sadeyağı bulamamıştır³⁸. Bunun neticesinde zaruri ihtiyaç maddelerinden biri olan sadeyağ konusunda Burdur'da bir kıtlık yaşanmıştır.

5- Her hangi bir kişinin evine tüfenkçibaşısı vasıtasıyla gizlice fahişe kadın koydurup, sonra da hane sahibi olan kişiyi itham ederek hizmet-i mübaşiriye adıyla vergi istemesini, o kişinin evinde bulundurduğu menzil beygirlerini yazdırmasını ve ardından da asılsız bir suçlama ile güya o kişinin işlemiş olduğu bütün bu suçlara dair ilam yazdırmasını, Ebubekir Ağa'nın Burdur halkına uyguladığı zulümlerden bazıları olarak zikredebiliriz³⁹. Bu bağlamda suçsuz olduğu halde bazı ithamlarla yerinden yurdundan aldırıldığı kişileri hemen sorgulayıp geri göndermek yerine sırf padişah yani devlet yanlısı oldukları için gün boyunca

³⁵ Cerime, işlenen bazı suçlar için mahkemelerde kesilen para cezasına verilen isimdir.

³⁶ BOA HH 26740, 26740-F.

³⁷ Para, kuruşun kırkta biridir.

³⁸ BOA HH 26740, 26740-F

³⁹ BOA HH 26740, 26740-F.

tüfekçibaşısının yanında tutmasını da voyvodanın Burdur halkına yaptığı kötülüklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁰.

6- Mahkeme kararı olmaksızın adam öldürmek de voyvodanın Burdur'da adet edindiği ve ısrarla yaptığı veya yaptırttığı işlerden bir diğeridir⁴¹.

7- Ebubekir Ağa, bunlardan başka kendinden önceki voyvodalardan daha fazla şekilde çeşitli isimler altında Burdur'da yaşayan ahali ve fukaraya vergiler salmış ve bu vergileri de bir iki ay içerisinde baskı ve zorlama ile tahsil ettirme yoluna gitmiştir⁴². Onun bu tarzdaki uygulamaları az sonra da görüleceği üzere Burdur'un diğer kazalarında da karşımıza çıkacaktır. Halbuki biz biliyoruz ki, Osmanlı vergi düzeninde tekalif-i örfiye denilen ve içerisinde voyvoda ve köy muhtarlarının masrafları da dahil olmak üzere yaklaşık doksan yedi çeşidi bulunan vergiler, devletin bilgisi dahilinde ve belirli bir düzen içerisinde tahsil edilirdi⁴³. Hatta Ebubekir Ağa gibi, Türkmen haslarının voyvodası olan voyvodalar⁴⁴, Türkmenlerden devlet adına tahsil ettikleri vergilerden de belirli oranlarda hisse alırlardı⁴⁵. Ama Osmanlı'nın son zamanlarına doğru ayan ve voyvodaların tagallüpleri ve keyfi uygulamaları yüzünden bu vergiler halka ağır gelmeye başlamıştır⁴⁶. Çünkü onlar keyfi davranışları ile bu vergilerin hem çeşitlerini ve hem de miktarlarını artırarak halktan tahsil etmeye başlamışlardır. Bu durum voyvoda Ebubekir Ağa vasıtasıyla aynıyla Burdur'da da tekerrür etmiştir.

8- Voyvoda, Burdur'a geldiği andan itibaren, her hangi bir vesile ile gelen devlet görevlilerine de müdahalelerde bulunarak onların görevlerini yapmalarını engellemiştir. Mesela o, kendisinin devlet alacaklarının tahsili konusunda yapmış olduğu yanlış davranışlarını araştırmak için daha önce merkezi yönetim tarafından Burdur'a gönderilmiş olan silahşörlere Şakir Ağa isminde bir görevlinin "*sen devletin menfaatlerini değil kendi menfaatlerini düşünüyorsun bunun için de kazalara buyurdular yazıp halkı rahatsız ediyorsun*" şeklindeki uyarılarından memnun olmamış, bundan dolayı da "*bu adama bu hususları kim haber veriyor*" diyerek adı geçen Burdur'da ikamet ettiği konağı değiştirmiştir. Bununla da yetinmeyen voyvoda, Burdur halkından herhangi bir kişinin Şakir Ağa'nın yanına gitmesini de

⁴⁰ BOA HH, 33901- A.

⁴¹ BOA HH 26740, 26740-F.

⁴² BOA HH 26740, 26740-F.

⁴³ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 321-323

⁴⁴ Biz Burdur'daki voyvodalığın isminin arşiv kayıtlarının birçoğunda aynı zamanda Türkmen-i Has Voyvodahığı olarak da zikredildiğini biliyoruz. Bu konuda "Osmanlı Döneminde Burdur ve Çevresi İçin Kullanılan İsimler", *Burdur Araştırmaları*, S. 3, (Haziran 2002), (s. 75-84) isimli çalışmamızda ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

⁴⁵ Tufan Gündüz, a.g.e., s. 58.

⁴⁶ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 321-323. Tekalif-i örfiyyenin içinde memleket masrafları, gelip giden devlet memuru, ulak ve tatarların menzil ücretleri, devlet binalarının, köprülerin, su yollarının inşası ve buna benzer daha birçok çeşidi vardı. Bkz. *Aynı yer*.

yasaklamıştır. Voyvoda, muhtemelen bu uygulamaları karşısında vazifesini tam olarak yapamadan İstanbul'a geri dönen Şakir Ağa hakkında mütesellimlik arzusunda olduğu için bir an önce geri döndü şeklinde bir ithamda da bulunarak bu konuda önce halkı sonra da Burdur kadısını tahrik etmekten geri kalmamıştır⁴⁷. Onun bu uygulamalarından dolayı artık bu tür devlet görevlileri Burdur'a gelemeyen olmuşlardır⁴⁸.

9- Aynı şekilde, değişik konularda araştırmalarda bulunmak üzere Burdur'a gelen diğer bazı mübaşirlerin düzenlemiş oldukları raporları da taşıyıcıların yani tatarların ellerinden alarak saklamak ve ardından da bu kişilere "ortalıkta görünmeyin" diye tembihlerde bulunmak da voyvodanın uygulamalarından bir diğeridir. Öyle ki, saatleri ve elbiseleri de ellerinden alınarak satılan bu adamların kullandıkları beygirlerine de voyvodanın adamları tarafından el konulmaktadır. Bu yüzden de onların İstanbul'a ulaşmaları oldukça zaman alır hale gelmiş ve bundan dolayı da merkezi yönetim çevrelerindeki devlet adamları, Tirkemiş yöresinden gelecek tatarları bekler hale gelecektir. Nitekim böyle bir durumun gereği olarak Nazif isimindeki bir silahşör, defterini düzenleyip birkaç gün içinde İstanbul'a ulaştırmakla yükümlü olduğu bir muhalefat meselesini halletmek için Burdur'a gitmesi gerekirken Antalya tarafına gitmek zorunda kalmıştır⁴⁹.

10- Yukarıda anlatılan hususlardan dolayı Burdur ahalisinden birçok kişi yerini yurdunu terk ederek Isparta'ya firar etmiştir. Öyle ki bu kişilerin feryat ve figanlarının ve Burdur ile Isparta arasında gelip gidenlerin yazılması, anlatılması mümkün değildir. Hatta Burdur'daki fukara taifesi yas eder durumdadır ki sadece bu bile mübaşire göre voyvodanın öldürülmesine sebep olabilecek bir durumdur⁵⁰.

11- Ebubekir Ağa, Burdur halkına karşı yapılan bütün bu yanlış uygulamalarda Burdur halkının önde gelenlerinden, Çiloğlu Mehmet Ağa, esnaftan Hacı İshak Efendi ve Damgacı- zade Ali Ağa'nın desteğini almıştır. Tabii ki bunların yanında voyvodanın Tüfenkçibaşısı Kocabaş Osman'ı unutmamak lazımdır. Bu kişiler daima birbirleri ile ittifak ederek fukarayı çeşitli vesileler ile cezalandırmışlardır⁵¹. Ebubekir Ağa, bu işlerde Burdur naibinin ve Burdur müftüsü Yeğen Efendi'nin de yardımını almıştır⁵². Bu ise, o dönem Osmanlı toplum ve devlet düzenindeki kokuşmuşluğu daha açık şekilde gözler önüne sermesi açısından ilginç bir durumdur ki, voyvodanın Burdur'da halka yaptığı zulümlere ait adı geçen şehrin şer'iyye sicillerinde herhangi bir kayıt bulunmayışına yukarıda değinilmişti. O, yaptığı yanlışların üzerini

⁴⁷ BOA HH 3390, 33901-A.

⁴⁸ BOA HH 26740, 26740-F, 33901.

⁴⁹ BOA HH 33901-D

⁵⁰ BOA HH 33901-D 31 Ocak 1824. Bir vesile ile Burdur'a gelen silahşör Nazif'in kaleme aldığı rapordan.

⁵¹ BOA HH 26740, 26740-F.

⁵² BOA HH 26740-F.

örtmede sadece Burdur naibini değil zaman zaman diğer kaza naiplerini de kullanmıştır.

12- Ebubekir Ağa, Burdur halkına karşı yukarıdan beri anlatılan türlü mezalimleri yaparken, bir yandan da kendisi ile ittifak eden bazı önde gelenlerin de yardımı ile Tirkemiş Hassı dahilinde yer alan kaza naiplerine para vermek ve halkı tehdit etmek ve korkutmak suretiyle gerek duydukça kendisinin iyi hali için İstanbul'a ilamlar yazdırmayı da ihmal etmemiştir⁵³. Onun bu bağlamda Tirkemiş kazalarının her birinden zorla ikişer adet mahzar ve ilam alarak İstanbul'a göndermiş olduğunu, fakat söz konusu kazalarda bulunan müftü, müderris ve ileri gelenlerin, bu mahzar ve ilamları sahte olduğundan dolayı mühürlemediklerini biliyoruz. Ancak, voyvoda, bu belgelerin altına sahte mühürler basmıştır. Fakat bu tür ilam ve mahzarların bazıları da belge diliyle söyleyecek olursak "*caddesiz olarak kerhen*" verilmiştir⁵⁴. Ebubekir Ağa, bundan başka, aynı yöntemlerle fukara taifesine de kendi ağızlarından çıkmış gibi zorla arz yazdırarak imzalatıp mühürletmiş ve daha sonra İstanbul'a göndermiştir. Böyle bir olay, onun yaptıklarını araştırmak için Burdur'a gelen mübaşirin gözünün önünde de cereyan etmiş, o da bu durumu daha sonra yazmış olduğu hülasa metninde belirtmiştir⁵⁵.

Voyvoda Ebubekir Ağa, yukarıdan beri anlatılan kötü hallerini gizlemek için Burdur naibi aracılığıyla yazdırdığı ilamlardan başka, kazalara giderek oralardan İstanbul'a iyi halini bildirir yazıları kaleme alması karşılığında mübaşirin kendisine de yirmi beş bin ve yanındakilere de beş bin kuruşluk bir rüşvet teklif etmiştir. Hatta onların belirtilen miktarlara razı olmamaları halinde meblağları artırabileceğini söylemeyi de ihmal etmemiştir. Dolayısıyla voyvoda, Burdur'a yolsuzluk araştırması yapmaya gelen bir devlet görevlisine de açıkça rüşvet teklif etmiştir. Bu teklife karşılık da mübaşir, padişahın sayesinde akçeye ve ikrama ihtiyacı olmadığını, bu nedenle yüz bin kuruş bile verseler kabul etmeyeceğini, gerçek ne ise onu ortaya çıkartmaya ve kendisine verilen emrin gereğini yapmaya mecbur olduğunu belirtmiştir⁵⁶.

Voyvoda, almış olduğu ret cevabı üzerine bu sefer de isteklerine zor kullanarak ulaşma yolunu seçer ve merkezî yönetime kendisinin iyi halini bildirir bir ilamı cebren yazdırmayı dener. Çünkü artık o, tamamıyla hile ve fesada mecbur bir insan haline gelmiştir. Bunun gereği olarak da, Burdur halkını iki gece birbirlerini takip ettirerek ifsat etmek ve bunun sonunda da bir sosyal kargaşa çıkartarak istediği ilamı kaleme aldirmayı düşünür. Ancak, bu amacına da ulaşamaz, çünkü onun istediği büyük

⁵³ BOA HH 26740-F.

⁵⁴ BOA HH 33901, 33901-C.

⁵⁵ BOA HH 26740-F. Hülasa metni için bkz., HH 26740. Voyvodanın İstanbul'da bulunan Osman Efendi, Hafız İbrahim Efendi, Ahmet Efendi, Baba Yusuf-zâde Osman Efendi, Ahmet Ağa, Hafız Osman Efendi ve diğer hemşeri ağalara hitaben kaleme aldirtmiş olduğu bir başka metin(mahzar) için bkz. BOA HH 26740-İ.

⁵⁶ BOA HH 26740, 26740-F.

fesat ortamı oluşmaz. Bunda da belirtilen maksada yönelik olarak oluşturulan cemiyetlerin, mübaşir tarafından başlatılan girişimler ile dağıtılmasının etkisi olmuştur⁵⁷.

Bütün denemelerinin akim kalması üzerine voyvoda, en sonunda mübaşire verilen emirde yer alan ve araştırılması istenilen olumsuz durumların başta da belirtildiği üzere hepsinin doğru olduğunu ve bütün bu eylemlerin kendisi ve adamları tarafından gerçekleştirildiğini kabul etmek durumunda kalır. Aynı şekilde Burdur naibi de kendisini belirtilen hususların doğruluğu konusunda ifade vermek zorunda hisseder⁵⁸.

Neticede ise voyvodanın, Burdur merkez kazadaki uygulamalarına bile bakılarak bu görevinden alınması ve ona yardım edenlere de layık oldukları cezaların verilmesi gerekliliği ortaya çıkmış ve bu durum daha sonra merkezî yönetime mübaşir tarafından bildirilmiştir⁵⁹.

b- Yeşilova Kazasında Halka Yapılan Zulümler

Mübaşir, Burdur'daki soruşturmaları esnasında ortaya çıkan gerçekler ve az önce yukarıda bahsettiğimiz fesat cemiyetinin ortaya çıkarılmasının ardından Burdur'da kalmasının uygun olmayacağı kanaatine varır ve buradan ayrılır. Vazifesinin devamını yerine getirmek üzere Burdur'un kazalarından olan ve o zamanki adı İrle maa Yavice olan Yeşilova'ya gider. O, orada da aynı şekilde yanında getirdiği emri aynen Burdur'da olduğu gibi buranın naibine ve önde gelenlerine bildirir, ardından da emr-i âli gereğince Burdur halkından sorduğu hususu buralar halkına da sorar. Aldığı cevap, soruların aynısıyla vaki olduğu şeklindedir⁶⁰. Zaten bu hususta söz konusu kaza naibi daha önce İstanbul'a bir ilam göndermiştir.

Gerek mübaşirin tespitleri ve gerekse söz konusu ilamda yer aldığı kadarıyla Karaosman-zade Ebubekir Ağa'nın adamları vasıtası ile burada icra ettiği veya ettirdiği zulümleri de şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Voyvoda, Burdur'a geldiğinde Kahvecisi Mahmut'u Yeşilova'ya ayan tayin ettirmiştir. Fakat o da aynen voyvoda gibi zalim ruhlu birisidir. Bundan dolayı kaza halkı, onun yapmış olduğu zulme ve ufak bir vesile ile aldığı büyük oranlardaki cerimeye dayanamaz olmuş ve bundan dolayı da onu buraya tayin eden voyvodanın göreve devam etmesi halinde en geç iki ay içerisinde yerlerini ve yurtlarını terk edeceklerini mübaşire beyan etmiştir⁶¹.

2- Ebubekir Ağa, burada da merkezî yönetime kendisi hakkında kaza halkının memnuniyetini dile getiren ilam ve mahzar müsveddeleri

⁵⁷ BOA HH 26740, 26740-F.

⁵⁸ BOA HH 26740. Ayrıca bkz. HH 26740-F.

⁵⁹ BOA HH 26740-, 26740-F.

⁶⁰ BOA HH 26740.

⁶¹ BOA HH 26740-F, 26740. Bu metinde mübaşirin anlattıklarını tasdikleyici nitelikte İrle maa Yavice(Yeşilova) naibinin inhasının olduğu notu da ayrıca şerh olarak düşülmüştür.

yazdırıp göndermiş ve gönderdiği belgelerin de doldurularak tekrar kendisine iade edilmesini istemiştir. Bu kâğıtların doldurulması sırasında mühürlemeyenler olursa da bunlara büyük oranlarda para cezası yazdırmış ve onları cezalandırmıştır. Bundan dolayı da yöre halkı korkusundan istemediği halde söz konusu mahzar ve ilamlara imza atmak durumunda kalmıştır⁶². O, bu uygulamayı diğer kazalarda da tekrarlamıştır⁶³.

c- Acıpayam Kazasında Halka Yapılan Zulümler

Mübaşir, Yeşilova kazasındaki araştırma ve soruşturmasını tamamladıktan sonra Tirkemiş hassı kazalarından bir diğeri ve günümüzdeki adı Acıpayam olan Karaağaç-ı Gölhisar kazasına geçmiş ve aynı işlemleri burada da yaparak soruşturmalarına başlamıştır. Bu soruşturmaların neticesinde Ebubekir Ağa'nın burada uyguladığı mezalimleri de şöylece sıralayabiliriz:

1- Voyvoda, görevine başlar başlamaz daha önceleri bu kazada ayan olan Hacı Ömer-zade Mehmet Ağa'yı yanına çağırılmış ve 59.000 kuruş hilat bahası karşılığında onu yine bu kazaya ayan yapacağına dair bir mukavele imzalatmıştır. Bunun karşılığında da voyvoda, Mehmet Ağa'ya ayan olduğuna dair hilat giydirerek geri göndermiştir. Mehmet Ağa da kendi kazasına varır varmaz, hilat bahasının 25.000 kuruşunu kazada yer alan köylerin fukarasına vergi düzeninin mutata bir uygulaması olmamasına rağmen ve padişahın rızası da olmaksızın tevzi ederek zorla tahsil eder. Voyvoda, geri kalan 34.000 kuruşu bu kazadan daha önceden olan 20.000 kuruşluk alacağı ile birlikte hemen Mehmet Ağa'dan ister. Fakat Mehmet Ağa, bu miktarı ödemekte çekimser davranır, çünkü söz konusu miktarı hemen ödemesi mümkün değildir. Onun bu davranışına voyvoda tepki gösterir ve gönderdiği bir adamı vasıtasıyla ve uydurma bir suçlama ile yanına çağırarak hapse attırır⁶⁴. O, hapiste zincire vurulmuş olarak dokuz aydan fazla bir süre tutulur⁶⁵. Bütün bunlardan sonra ise, aslında kendi halinde ve fukaranın işleri ile uğraşan birisi olan Mehmet Ağa, bu kazanın bir köyünde çoluk çocuğu sefil ve başıboş bir vaziyette kendisi de ailesinin günlük ihtiyaçlarını karşılayamayacak vaziyette bırakılır⁶⁶. Çünkü voyvoda onu zincire bağlamıştır⁶⁷. Voyvoda Ebubekir Ağa, bunlarla da yetinmeyerek bahsi geçen bakayanın tahsili

⁶² BOA HH 26740-F.

⁶³ BOA HH 26740-A.

⁶⁴ BOA HH 26740-F. Mehmet Ağa'nın suçsuz yere hapsedilmesi hk. ayrıca bkz., HH 26740-A.

⁶⁵ BOA HH 33901-B. Hamit mütesellimi Mustafa Bey'in kaleme aldığı bir arizadan. Hamit mütesellimi arizasını kaleme aldığı sırada Mehmet Ağa'nın zincire vurulma durumu devam etmektedir.

⁶⁶ BOA HH 26740-F.

⁶⁷ BOA HH 33901.

için, Mehmet Ağa'dan halkın alacağı var onu tahsil ediyoruz diye bir yalan uydurarak, onun Acıpayam kazasında olan 100.000 kuruştan fazla tutarındaki eşya, emlak, cariye ve kölesini zabt ettirir⁶⁸. Bunlardan başka Mehmet Ağa'nın hayvanlarına, arazisine ve ambarlarında bulunan zahirelerine de el konulur⁶⁹. Zabtedilen bu mal mülk ise, düşük bedeller ile Burdur'un önde gelenleri ile Acıpayam ahalipleri arasında yağma edilircesine sattırılır⁷⁰. Satışın neticesinde elde edilen rakam ise 38.000 kuruştur⁷¹. Yani Mehmet Ağa'nın el konulan malları görünürde onun voyvodaya olan borcundan biraz fazla bir bedelle satılmıştır. Bir başka deyimle; uydurma bir suçlama sonucunda Mehmet Ağa'nın el konulan bütün malı mülkü yok pahasına satılmış ve elde edilen gelir voyvodanın cebine gitmiştir. Sonuç itibariyle bakılacak olursa, Mehmet Ağa bir şekilde elde ettiği ayanlık görevini yerine getirememiştir. Dolayısıyla voyvoda, bir türlü görevinin başına geçemeyen daha doğrusu geçirilmeyen bir şahıs vasıtasıyla Acıpayam halkından haksız yere para tahsil etmiştir.

Voyvodanın Acıpayam kazası halkına yapmış olduğu bütün bu zulümler yöre halkı tarafından bir vesile ile Hamit sancağı mütesellimine ulaştırılmıştır. Halk ondan voyvoda ve adamlarının kendilerine yapmış olduğu zulümlere dayanacak hallerinin kalmamasından ve perişan olacaklarından dolayı onun zulümlerinin üzerlerinden kaldırılması için durumlarını yukarı makamlara bildirir bir ilam ve arzuhal kaleme alivermesini istemiştir. Mütesellim Mustafa Bey bu konuda gereğini yapmış ve istenilen ilamı hemen merkezi yönetime göndermiştir. Bu ilam üzerine ise durumun araştırılması için kendisine hitaben bir ferman yayınlanır. Bunun üzerine Mustafa Bey, kendisi de durumu araştırmış ve anlatılanların tamamen doğru olduğu ortaya çıkmıştır ki o da bu konuda merkezi yönetime hitaben ayrıca bir yazı kaleme almıştır⁷².

2- Ebubekir Ağa, bu şekilde etkisizleştirmiş olduğu Mehmet Ağa'nın yerine Acıpayam kazasına kendi adamlarından olan ve aynı zamanda zulümkar, gaddar⁷³ ve Gölhisar ayanı Abdurrahman'ın anlatımıyla "...bî-namaz... içkiye düşkün sabahdan akşama kadar içen ve gece gündüz nefisdarlığına mübtela katil ve hain-i din-i Muhammedi..."⁷⁴ olarak tanınan Topal Mustafa isminde birisini yanında bol miktarda süvari ile birlikte ayan olarak gönderir. Ancak o da, tabiatının gereği olarak kaza halkına yapmadık zulüm bırakmamıştır⁷⁵. Mesela o, vaki olan davaları

⁶⁸ BOA HH 26740-F; HH 33901.

⁶⁹ BOA HH 33901-B. HH 33901.

⁷⁰ BOA HH 26740-F. Ebubekir Ağa'nın Mehmet Ağa'nın bütün eşyalarını zabtettirdiği hakkında ayrıca bkz. HH 33901-B.

⁷¹ BOA HH 33901-B. HH 33901. HH 26740-A.

⁷² BOA HH 33901-B.

⁷³ BOA HH 33901. HH 33901-B.

⁷⁴ BOA HH 33901-C.

⁷⁵ BOA HH 33901, HH 33901-B.

gizleyerek kendi reyine göre hüküm vermeye başlamıştır. Herhangi bir nedenle mahkemeye gelerek halini arz etmeye kalkışan kişileri darb etmek suretiyle yaralamak onun bu kazada yaptığı yanlış davranışlardan bir diğeridir. O, bu cümleden olarak burada hâkim-i şer olan Osman Efendi ismindeki kişiye de aşağılayıcı davranışlarda bulunmuştur⁷⁶. Bu nedenle Osman Efendi İstanbul'a kaçmak zorunda kalmıştır. Osman Efendi'nin yerine ise Topal Mustafa, kendi adamlarından birini naip olarak atamıştır. Hal böyle olunca da o, tabii ki voyvodadan aldığı destekle istediği gibi davranır olmuştur. Dolayısıyla Karaağaç'ta hukuki düzen altüst olmuştur. Öyle ki Topal Mustafa bu uygulamalarının neticesinde yöre halkından haksız yere seksen bin kuruştan fazla ceraim toplayarak büyük bir servet edinmiştir. Bu yetmezmiş gibi halktan konak tamiri ve döşemesi adıyla da ek vergiler toplamıştır⁷⁷.

3- Ebubekir Ağa, diğer kazalara ayan olarak atadığı kişilerin seçiminde de Topal Mustafa'nın etkisinde kalmıştır. Böyle olunca da, onun önerdiği veya atattığı ayanlar da aynen kendi tıynetinde olduğu için aynı yanlış tutum ve davranışlar diğer kazalara da yansımıştır⁷⁸. Nitekim Karaağaç'ın dışında Kızıllhisar ve İrle maa Yavice(Yeşilova) kazalarında yaşayan halk, Burdur voyvodasının kendi kazalarına atamış olduğu ayanların zulümlerinden bıkmıştır. Ama buna rağmen can korkusundan dolayı durumlarını üst makamlara iletmeye veya anlatmaya cesaret edemez olmuştur⁷⁹. Bu ise, kanaatimizce mübaşirin gittiği yerlerde halktan gizli ifadeler alma yolunu tercih etmesinin de sebebi gibi gözükmektedir.

4- Ebubekir Ağa, yukarıda adı zikredilen Topal Mustafa vasıtası ile Karaağaç kazasındaki zulümlerine bir başkasını daha ekleyecektir. Şöyle ki; daha önce burada voyvoda olan Hacı Yusufoglu'nun⁸⁰ voyvodalığı esnasında bu kazadan tahsil edilmekte olan aşar bedelinden olan ve yöredeki yirmi iki tane ileri gelenden tahsil edilmesi gereken 12000 kuruşluk bir bakiye vardır⁸¹. Aslında bu kazanın aşar bedeli öteden beri kaza ayanlarına iltizama verilegelmektedir. Ancak, eski voyvoda Hacı Yusufoglu, bu bedeli söz konusu kazanın belirtilen sayıdaki ileri gelenine iltizama vermiş ve karşılığında da onlardan borç senedi almıştır. Dolayısıyla belirtilen meblağ, Ebubekir Ağa'nın göreve geldiği ana kadar bu borç senedine rağmen hala ödenmemiştir⁸². Bundan dolayı söz konusu meblağın tahsili için İstanbul'dan fermanla ayrı bir mübaşir görevlendirilir. Mübaşir buraya gelir gelmez Topal Mustafa, emrindeki

⁷⁶ BOA HH 33901.

⁷⁷ BOA HH 33901. HH 33901-C.

⁷⁸ BOA HH 33901-B. HH 33901.

⁷⁹ BOA HH 33901. HH 33901-C.

⁸⁰ Hamit mütesellimine ait olan ve yukarıdan beri zikredilen bir tahriratta(şukka) bu kişinin adı, Yusuf Ağa olarak zikredilmektedir. Bkz. HH 33901.

⁸¹ BOA HH 33901. HH 26740-A.

⁸² BOA HH 33901-C.

üç beş yüz civarındaki süvari ve piyade kuvveti vasıtası ile borçlu görünen yirmi iki kişi ile birlikte, muhtemelen yukarıda adı geçen Mehmet Ağa'nın yerine atanan ve kendisinden önceki ayan konumunda olan Ali Ağa ismindeki kişiyi de getirir. Ardından da, mübaşirin ve bu kazaya kendi atadıkları naibin huzurunda bu kişilere söz konusu meblağın kimin borcu olduğunu sordurtur. Zorla getirilen kişiler borcun kendilerine ait olduğunu tasdik ederler. Bu cevap Topal Mustafa'nın hoşuna gitmemiştir. Çünkü onun Ali Ağa ile kendince görülecek bir hesabı vardır. Bunun üzerine diğer yirmi iki kişiyi, “*bu borç neden Ali Ağa'nındır demediniz*” diyerek Ali Ağa ile birlikte hapse attırır. Daha sonra ise Ali Ağa'nın dışındakiler, altı bin kuruşluk bir cezime karşılığında serbest bırakılır⁸³. Ancak adı geçen kişinin hapis durumu devam eder.

5- Buradan anladığımız kadarıyla aynen Mehmet Ağa örneğinde olduğu üzere bu kazaya belirli bir bedel karşılığında ayan olarak atanan Ali Ağa ile Ebubekir Ağa arasında bir anlaşmazlık meydana gelmiş ve şimdi Ali Ağa bu nedenle cezalandırılmak istenmiştir. Bu yapılırken de yöreden haksız yere kazançlar elde edilmek istenmiştir. Nitekim az önce zikredildiği üzere Karaağaç ileri gelenlerinin var olan borçlarına ilave olarak onlardan yok yere altı bin kuruş daha tahsil edilmiştir. Bu gibi alacakların tahsili babından olmak üzere Ali Ağa'nın yüz bin kuruş tutarındaki bütün malına mülküne de Topal Mustafa tarafından el konularak yok pahasına satılmıştır. Tabii ki bütün bu işlerin yapılabilmesi için Ali Ağa'nın evinin bulunduğu köy, Topal Mustafa ve etrafındaki kişiler tarafından basılmış ve “...*ne Ali Ağa'nın borcunun biteceği ve ne de hapsinin biteceği vardır...*” zihniyeti ile davranılarak, Ali Ağa'nın neyi var neyi yoksa el konulur. Bu esnada da köyde birtakım yaralama olaylar meydana gelmiştir⁸⁴. Bütün bu uygulamaların sonucunda ise Ali Ağa, voyvoda tarafından çok muzdarip bir halde bir köyde yaşamaya mahkûm edilmiştir. Tabii ki bundan yöre halkı da zarar görmüştür. Çünkü Ali Ağa, ayanlığı eski voyvodadan alırken belirli bir meblağ karşılığında elde etmiş ve bu meblağı da kaza halkından tahsil etmişti. Şimdi ise sözde Ali Ağa'nın olan ama gerçekte halktan tahsil edilmiş olan mal mülk, gayr-i meşru şekilde Ebubekir Ağa'nın eline geçmiş oluyordu⁸⁵.

Ebubekir Ağa'nın Ali Ağa ile ilgili olarak yaptıkları bununla da kalmamıştır. Çünkü o daha sonra Ebubekir Ağa tarafından zehirlenerek öldürülmüştür⁸⁶. Topal Mustafa bununla da yetinmeyerek, öldürttüğü bu kişinin boğazına zincir vurdurtur, ayaklarına tomruk koydurtur ve bütün malına mülküne de el koyar. Güya belirtilen bakaya böylelikle tahsil

⁸³ BOA HH 33901. HH 26740-A, C.

⁸⁴ BOA HH 33901.

⁸⁵ BOA HH 26740, 26740-F. HH 33901-C.

⁸⁶ BOA HH 26740-F. Bu konuda ayrıca hülasa metnine bkz. HH 26740.

edilmiş olacaktır⁸⁷. Çünkü bu uygulamalardan korkan kişiler borçlarını veya kendilerinden istenilen miktarları hemen ödeyeceklerdir.

Onun bu bağlamda gerçekleştirdiği bir başka cinayet olayı da, aynı kazanın Yazır köyünden Kocabıyıköğlü ismindeki bir kişiyi "...beş kuruşluk bir hizmet..." için katletmesidir⁸⁸.

6- Burada şunu da hemen belirtelim ki; Ali Ağa da aslında pek muteber bir insan değildir. Çünkü geçmiş yıllarda Karaağaç kazası halkına karşı onun da birtakım yanlışlarının olduğu bilinmektedir. Mesela bu kazadan merkezi yönetimin kendisi vasıtasıyla istediği 300 askeri, halka eşit şekilde dağıtıp tedarik etmesi gerekirken, bunu bedele çevirmiş ve bu şekilde halktan haksız yere para tahsil etmiştir. Ancak o bu vesile ile haksız yere toplamış olduğu 300 keselik⁸⁹ bir meblağla halkı mağdur etmiştir. Onun bu davranışı, diğer kaza ayanlarına da örnek olmuştur. Hatta Ali Ağa, bununla da yetinmeyerek daha sonra söz konusu askeri, kaza halkından tedarik etme yoluna da gitmiştir. Asker yazımı esnasında halktan tekrar alınan rüşvet niteliğindeki meblağ ise cabasıdır⁹⁰.

7- Öte yandan, voyvoda Karaosman-zade Ebubekir Ağa, öldürttüğü Ali Ağa'nın yerine bu sefer de Hacı Hüseyin isminde birisini bu kazaya ayan tayin etmiştir. Fakat adı geçen şahıs da zalim ve fukaradan küçük bir bahane ile büyük miktarlarda para tahsil eden birisidir. Nitekim onun bu davranışlarına kaza fukarasının ve ahalilerinin dayanacak halleri kalmamıştır. Bundan dolayı da onun bu tür davranışları halk tarafından hemen mübaşire anlatılmıştır. Bu vesile ile adı geçen kaza halkı da, Ebubekir Ağa'nın voyvodalıkta kalması durumunda birkaç ay içerisinde vatanlarını terk etmek durumunda olacaklarını gizlice mübaşire beyan etmişlerdir. Onlar, bu konuda merkezi yönetime de bir ilam göndermişlerdir⁹¹.

Burada dikkat edilirse Ebubekir Ağa tarafından Karaağaç kazasına ayan olarak gönderilen Topal Mustafa, bir türlü kendi görevine başlamamakta, sürekli başka kişileri ayan olarak devreye sokmaktadır. Bundan da maksadı, bu görevi belirli bir bedel karşılığında sürekli olarak başkalarına satmak suretiyle hem o kişilerden ve hem de dolaylı olarak halktan zorla kazanç elde etmektir. Onun ayan olarak devreye soktuğu kişiler de kendisi ve voyvodası gibi zalim ruhlu oldukları için halka eza ve cefa çektirilmiştir. Diğer yandan, bu olayların yaşandığı süre içerisinde

⁸⁷ BOA HH 33901, 33901-C. HH 26740-A.

⁸⁸ BOA HH 33901, 33901-C. HH 26740-A.

⁸⁹ Kese, Osmanlı maliyesinde parasal işlemlerde kullanılan bir kavram ve ölçü birimidir. Değeri zamana göre değişmiştir. Mesela 1720'lerde bir kese 50.000 akçeye tekabül ederken, bizim konumuzu ilgilendiren tarihlerde de 500 kuruşa denk geliyordu. Bir kuruş ise 100 akçeye denktir. Bkz. Pakalın, *a.g.e.*, c. II, 248.

⁹⁰ BOA HH 18536.

⁹¹ BOA HH 26740-F, HH 26740. Hülasa metninde voyvoda tarafından geçmişte halka karşı zulüm yapılmış olduğu ve halen de yapılmakta olduğuna dair ifadeler vardır. Hatta bu hususları doğrulayıcı nitelikte olmak üzere Gölhisar naibinin bir kıta ilamı da eklenmiştir.

halkın ve devletin işleri ne oldu diye soran hiç yoktur. Çünkü Osmanlı düzeninde ayanların halk ile devlet ilişkilerinde vasıta rolünü üstlenmiş olduklarını biliyoruz. Bu durumda gayet doğaldır ki o sıralarda ülke genelinde olduğu gibi bu yörede de toplum ve devlet düzeni alt üst olmuştur ki, zaten bizim de bu çalışmadan maksadımız, bölgesel düzeyde de olsa bu gerçeğin bir parçasını ortaya çıkarmak olmuştur.

d- Kızılhisar Kazasında Halka Yapılan Zulümler

Hamit mütesellimi Mustafa Bey'in H. 1239(M.1823–1824) tarihinde kaleme aldığı bir arizadan anlaşıldığına göre; Ebubekir Ağa Burdur'a H. 1238(1823) senesi martı ayında voyvoda olarak gelmiş ve kendi adamlarından birini aynen diğer kazalarda olduğu gibi buraya ayan olarak göndermiştir⁹². Bundan da maksadı, bu kazada ayan olarak görev yapmakta olan Ser-turna-i Mustafa isminde birinin güya fukaradan zorla almış olduğu 17.733 kuruşluk meblağın tahsilidir. Bu gelişme üzerine burada önceden ayan olan Mustafa'da bir korku havası oluşur. Bu yüzden o, çoluk çocuğu ile birlikte sadece elbiselerini alarak hemen Tavas tarafına kaçar. Ebubekir Ağa'nın buraya ayan olarak atadığı adamı ise doğruca onun evine varır ve evinde bıraktığı neyi varsa hepsine el koyar. Bu bağlamda Mustafa'nın evine, bütün emvaline, altı tane atına, ambardaki zahiresine, ağır eşyalarına ve bakır kaplarına el konulmuştur⁹³.

Ancak eski ayan firarda olduğu için işin aslı kendisinden öğrenilemez. Yani onun mu fukaradan alacağı vardır, yoksa fukaranın mı ondan alacağı vardır tespit edilememiştir⁹⁴. Böyle olunca da durum kaza halkından sorulur ve voyvodanın kendi emelleri için buraya adamlarından birini ayan olarak gönderdiği ve gönderilen kişinin de sebepsiz yere Mustafa'nın malına mülküne el koyduğu ortaya çıkar⁹⁵. Nitekim Tirkemiş hassı dahilinde yer alan Gölhisar-ı Hamit kazasında oturan ulema, suleha, eimme-i huteba ve sâdâd-ı kiram-ı zevi'l-ihtiram ile sair fukara ve zuefa ve reaya ve bereya kullarının kaleme almış oldukları bir mahzarda da bu durum açıkça belirtilmiş ve yukarıda belirtilen gelişmeler aynıysa anlatılmıştır⁹⁶. Bu konuda ayrıca Kemer-i Hamit⁹⁷, İrle maa Yavice(Yeşilova)⁹⁸ ve Karaağaç-ı Gölhisar kazası naipleri⁹⁹ de İstanbul'a birer arz yollayarak aynı meseleye değinmişlerdir. Dolayısıyla Ebubekir Ağa'nın kendisinin doğup büyüdüğü Kızılhisar kazasında kendi adamı

⁹² BOA HH 33901-A.

⁹³ BOA HH 33901-A.

⁹⁴ BOA HH 33901-A. Bu konuda ayrıca Hamit müteselliminin yukarıda belirtilen tahriratına bkz.

⁹⁵ BOA HH 33901-A.

⁹⁶ BOA HH 26740-A.

⁹⁷ BOA HH 26740-D.

⁹⁸ BOA HH 26740-B. HH 26740-G. HH 26740- H.

⁹⁹ BOA HH 26740-G. HH 26740- H.

vasıtasıyla halka zulüm yaptırdığı kesinleşmiş oluyordu. Bu nedenledir ki eski ayanın gasp edilen her türlü mal varlığının merkezi yönetim tarafından voyvodadan talep edilmesine karar verilmiştir¹⁰⁰.

e- Gölhisar Kazası Halkına Yapılan Zulümler

Ebubekir Ağa'nın yöredeki olumsuz faaliyetlerini soruşturmak için gönderilen mübaşirin yapmış olduğu araştırmalarının neticesinde kaleme aldığı rapora göre Gölhisar kazası halkına da Burdur voyvodası tarafından çeşitli zulümler yapılmıştır. Bunları da şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Voyvoda, bir vakit Gölhisar kazasına otuz kırk adet askerle birlikte tahsildarını göndermiştir. Kıptilerden Musa isimindeki bu tahsildar adı geçen kaza halkına öyle davranır ki, yaptığı eza ve cefaya halkın dayanacak gücü kalmamıştır. Çünkü nice suçsuz fukarayı darp etmiş ve küçük bir bahane ile onlardan büyük oranlarda para cezaları tahsil etmiştir¹⁰¹. Öte yandan Ebubekir Ağa, bu adamı vasıtasıyla Gölhisar kazasının öteden beri 1.500 kuruş olan ve sabit olarak değiştirilmeden alınmakta olan tahsildariye vergisi bedelini iki katına çıkartarak kendi hazinesine tahsis etmiş¹⁰², böylelikle halkı ekonomik anlamda zor durumda bırakmıştır.

O, bundan başka Tirkemiş hassında voyvodalara öteden beri verilemekte olan *barça baha* bedelini de eski uygulamalardan 800.000 kuruş fazla ilave yaparak tahsil etme yoluna gitmiştir. Böyle olunca da diğer kazalarla birlikte Gölhisar kazasından da bu maksatla alınan bedel hadsiz şekilde arttırılmıştır¹⁰³.

Öte yandan, yine aynı kaza halkından hizmet-i mübaşiriye adı altında da haksız yere vergi tahsil etmek suretiyle onlara zulmetmiş ve perişan halde bırakmıştır¹⁰⁴.

2- Ebubekir Ağa, bütün bunlardan başka Gölhisar'da daha önceki dönemlere ait devlet alacaklarının tahsili konusunda yayınlanan emrin yerine getirilmesinde de gevşek davranmış, hatta bu vesileyle bazı hilekâr tutum ve davranışlar içersine de girmiştir. Mesela onun göreve başladığı sıralarda Gölhisar kazasında Mahmut Paşa bakayası adı altında tahsil edilerek Darphane'ye ödenmesi gereken bir miktar vergi vardır ve bunun tahsili ile de voyvodanın ilgilenmesi gerekmektedir. Fakat Ebubekir Ağa, ilk önce bu borcun tahsili yerine, kendisi adına tahsil edilecek olan paralarla ilgilenmiştir. Çünkü öncelik devlet alacaklarına verilirse, kendi alacaklarının tahsili güçleşecektir. Bunun için de o, söz konusu bakayanın

¹⁰⁰ BOA HH 33901-A.

¹⁰¹ BOA HH 26740-F. HH 26740.

¹⁰² BOA HH 26740-F. HH 26740.

¹⁰³ BOA HH 26740-F. Gölhisar kazasının "barça baha" adıyla vermekte olduğu mutat vergi miktarı 25.000 kuruş iken Ebubekir Ağa zamanında ölçüsüz şekilde arttırılmıştır. Bu konuda ayrıca hülasa metnine bkz., HH 26740.

¹⁰⁴ BOA HH 26740-F. HH 26740.

tahsili için gelen mübaşire sözde yöre halkının ödeme gücünü olmadığını göstermek için bir plan hazırlar. Hazırlanan plan gereğince her kazadan dörder beşer tane ağzı laf yapan ve eski entarili, eski dastarlı adam getirtilir¹⁰⁵. Bu şekilde yanına getirtilen ve sayıları kırk elliyi bulan bu adamlara Tüfenkçibaşısı Osman vasıtası ile bizzat kendisi söz talimi yaptırır. Ardından da adamları önce mübaşirin yanına, sonra da mahkemeye gönderir. Adamlar, gittikleri yerlerde aciz durumda olduklarını belirterek mahkemeden de bu konuda bir ilam kaleme alınmasını isterler. Müsveddesini önceden kendisinin yazdırmış olduğu bu ilamda voyvoda, ahalinin kendisinden sözde memnuniyetinden bahsettirir. Voyvoda bu şekilde mahkemeden kaleme alınmasını düşlediği ilamın daha sonra kendi yanına getirilmesini de bu adamlara tembih etmiştir. Fakat ilam müsveddesi bir vesile ile Gölhisar ayanının eline geçer, o da bunu mübaşire ulaştırır¹⁰⁶. Böylece de voyvodanın düşlediği plan suya düşer. Ancak bu olay sayesinde onun devlet görevlilerini yanıltma konusunda ne kadar üstat olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Bütün bunlardan dolayı Gölhisar kazasında bulunan ulema, suleha ve fukara, voyvodaya güvenmiş ve kırılmıştır. Çünkü o, kaza halkına dayanamayacakları derecede ağır zulümler uygulamıştır. Bu nedenledir ki, adı geçen kaza halkı, mevcut voyvodanın görevden alınarak içinde buldukları ızdıraplı durumdan kurtulmak istediklerini mübaşire söylemişlerdir. Bu konuda onlar, bir ilam ve mahzar da kaleme almışlardır. Hatta kaza ayanı Abdurrahman Ağa, mübaşire bu şartlarda yöre halkından devlete sadakat beklenemeyeceğini de belirtmiştir. Adı geçen ayan, bundan başka voyvodanın şahsında devlet tarafından yöre halkına nasıl zulüm yapıldığının veya ne derecede insafli davranıldığının ortada olduğunu da belirterek, halkın üzerinden voyvodanın zulmünün kaldırılması gerekliliğini dile getirmiştir¹⁰⁷. Bunun için de Tirkemiş hassına dindar, güzel tavırlarıyla tanınmış ve sadakatli birisinin voyvoda olarak atanmasını istemiştir. Bu gerçekleştiği takdirde Gölhisar ve diğer kazalardan Darphane-i Âmire'nin alacağı olan bakayanın ve diğer devlet alacaklarının fakir fukara incitilmeden ve huzursuz edilmeden altı ay içinde tahsil edilebileceği de mübaşire ayan tarafından gizlice taahhüt etmiştir¹⁰⁸.

¹⁰⁵ BOA HH 26740-F, HH 26740.

¹⁰⁶ BOA HH 26740-F, HH 26740.

¹⁰⁷ BOA HH 26740, HH 26740-F. Bu konuda ayrıca hülâsa metnine bkz. HH 26740. Hülâsa metninde de aynı şekilde voyvodanın zulümlerinin doğru ve halen devam etmekte olduğu, adı geçen kişinin voyvodalıkta kalmaya devam etmesi durumunda cümle kaza halkının perişan olacağı ve bu yüzden de başka memleketlere göç edip gidecekleri ve voyvodanın başlarından def edilmesine dair iki tane ilmühaber ve dilekçenin varlığından bahsedilmiştir.

¹⁰⁸ BOA HH 26740, HH 26740-F. Hülâsa metninde yukarıda bahsedilen adamların eski entarili ve dastar ile yanına gelmelerini içeren voyvodanın bir şukkasına da yer verilmiştir.

e- Tefenni ve Kemer-i Hamit Kazaları Halkına Yapılan Zulümler

Ebubekir Ağa'nın Tirkemiş Hassı'ndaki mezalimleri yukarıda belirtilen kazalarla sınırlı kalmamıştır. O, söz konusu hassa tabi Tefenni ve Kemer kazalarında da benzer uygulamalarda bulunmuştur. Buna göre, Ebubekir Ağa'nın tahsildarları bu kazalarda da eski voyvoda zamanındaki kadar daha fazlası vergiyi zorla halktan tahsil etmeye başlamıştır. Öyle ki, her iki kaza halkının da bu zulme dayanacak gücü kalmamıştır. Bundan dolayı da Tefenni kazası köylerinde yaşayan ahaliden bazıları birer ikişer yaşadıkları yerleri terk etmeye başlamışlardır¹⁰⁹.

Voyvoda, Tefenni'deki uygulamalarının benzerini Kemer kazasında da yürürlüğe koymuştur. Öyle ki, voyvoda ve adamlarının yaptığı zulümden dolayı, belirtilen kazada beş tane köy halkı top yekûn köylerini terk etmiştir. Diğer köylerin halkı da, eğer bu voyvoda görevinde kalacak olursa kendilerinin perakende ve perişan olarak başka diyarlara göç edecek duruma gelmiş olduklarını belirtmişlerdir¹¹⁰.

Ebubekir Ağa'nın Burdur ve kazalarında yapmış olduğu zulümleri özetleyici mahiyette olmak üzere son olarak Burdur ve çevre kazalardan çoğunluğu müderrislerden olmak üzere seyit, muhtar ve benzeri ileri gelen kişilerden oluşan yüz on yedi kişilik bir gurubun merkezi yönetime hitaben toplu bir arz dilekçesi yazmış olduğunu ve voyvodanın yukarıdan beri anlatılan zulümlerinden şikâyetle, üzerlerinden bu zulümlerin bir an önce def edilmesini istemiş olduklarını belirtelim. Bu arzda Ebubekir Ağa'nın göreve devam etmesi durumunda bütün halkın perakende ve perişan olarak başka diyarlara göç etmek durumunda kalacaklarına yer verilmiştir¹¹¹. Bu arz da bize, Ebubekir Ağa hakkında ortaya atılan iddiaların doğruluk derecesini veya adı geçen şahsın kendisi hakkında yazdırmış olduğu mahzarların ne kadar asılsız olduğunu göstermektedir diye düşünüyoruz. Sonuç olarak Gölhisar ayanının deyimi ile Tirkemiş hassındaki kazalar halkının halleri Allah'a kalmıştır¹¹².

III. Burdur ve Çevresinde Bozulan Devlet ve Toplum Düzenini Yeniden Kurma Gayretleri

a- Ebubekir Ağa Hakkında Hazırlanan Rapor

Bütün bu faaliyet ve yazışmalarından sonra Karaosman-Zâde'nin zulümlerini araştırmakla görevli mübaşir Hafız Mehmet Emin, kendisi

¹⁰⁹ BOA HH 26740-F. Tefenni kazası köylerinde yaşanan bu durum, mübaşirin raporunda da yer almış ve ayrıca bununla ilgili olarak adı geçen kaza naibi de bir ilam kaleme almış ve Dersaadet'e göndermiştir. Bkz., HH 26740.

¹¹⁰ BOA HH 26740-F, HH 26740.

¹¹¹ BOA HH 26740-A.

¹¹² BOA HH 33901-C.

için ortamın uygun olmamaya başlamasından dolayı Burdur'da duramamış ve Isparta'ya geçerek burada ikamet eder olmuştur¹¹³. Nedeni ise, voyvodanın teklif ettiği bütün rüşvetlere rağmen gerçekleri olduğu gibi araştırıp bir rapor halinde merkezi yönetime bildirme durumuna gelmesidir¹¹⁴. Bu konuları mübaşir, 15 Haziran 1824 tarihinde kaleme aldığı bir arzla merkezi yönetime bildirmiştir. Söz konusu arzdan anlaşıldığına göre mübaşir Burdur'da iken voyvoda, ona Burdur naibini göndermiş ve ortaya çıkan kötü haline dair olan hususların görmezden gelinerek yerine İstanbul'a iyi halinin bildirilmesi karşılığında 25000 kuruşluk bir rüşvet teklif etmiştir. Naip, eğer bu miktar az bulunacak olursa voyvoda tarafından meblağın daha da artırılabilceğini ve istediği kadar akçe verebileceğini bildirmiştir. Mübaşir ise bu durum karşısında kendisinin padişahın sayesinde akçeye ihtiyacının olmadığını ve 100.000 kuruş bile verilecek olsa kabul etmeyeceğini, gerçek ne ise onu araştırıp sıhhatli bir şekilde yazıp bildirmeye memur olduğunu, padişahın kendisini buraya akçe alsın diye değil, ancak gerçek ne ise onu ortaya çıkartmak vazifesiyle gönderdiğini belirtir. Hatta mübaşir bu konudaki düşüncelerini "...bana sizin, efendilerimin rızası ile fukaranın duası lazım..." şeklinde bir cümlesi ile özetlemiştir¹¹⁵.

Tabii ki bütün bu gelişmelerin ardından voyvoda mübaşir Mehmet Emin'e hasım olmuştur¹¹⁶. Nitekim aynı arzda yer alan bilgilere göre onun Burdur ve kazalarındaki araştırma ve incelemelerinden voyvoda o kadar rahatsız olmuştur ki, mübaşir tekrar Burdur'a dönmeye cesaret edememiştir. Hatta soruşturma sonucunda elde ettiği bilgileri Burdur'dan bir görevli ile İstanbul'a göndermeye de cesaret edememiştir. Çünkü voyvodanın böyle bir görevlinin elinden bu bilgileri zorla ele geçireceğinden endişe etmiştir. Bundan dolayı o, araştırma yaptığı kazalardan voyvodanın haberi olmadan gizlice Burdur'a ve oradan da sancak merkezi olan Isparta'ya geçmiş ve araştırmalarının sonucuna dair raporunu oradan İstanbul'a göndermiştir. O, söz konusu raporunda, bundan sonra her hangi bir nedenle kendisine İstanbul'dan bir emir veya bilgi gönderilecek olursa Isparta'ya gönderilmesini de istemiştir¹¹⁷.

Herhalde bu gelişmeler üzerinedir ki voyvoda, daha önce yaptığı bir uygulamaya yeniden müracaat eder. Çünkü mübaşirin araştırmalarını bitirip bir rapor halinde merkezi yönetime bildirmesinden önceki günlerde Burdur ileri gelenlerinden on beş kişi, İstanbul'da bulunan bazı

¹¹³ BOA HH 26740-F.

¹¹⁴ BOA HH 26740- C. Mübaşirin bu konuda kaleme aldığı yazının tarihi 15 Haziran 1824'dir.

¹¹⁵ BOA HH 26740-C. Mübaşire gittiği her kazada da bu tür teklifler yapılmıştır. Bkz. aynı yer.

¹¹⁶ BOA HH 26740.

¹¹⁷ BOA HH 26740-C. Mübaşir, gönderdiği raporunun aksine voyvodadan bir inha gelirse inanılmaması gerektiğini ve yazdığı raporunda belirttiği hususların doğru olduğunu ve bundan sonra yazacak olduğu şeylerin de doğru olacağını belirtmeyi de ihmal etmez.

hemşerilerine hitaben bir mektup yazarak Ebubekir Ağa'nın iyi halinden bahisle, onun bu durumundan merkezi yönetimin haberdar edilmesi ile görevde kalmasını sağlayıcı teşebbüslerde bulunmalarını isterler¹¹⁸. Bu mektupta yer alan ifadelerle göre Ebubekir Ağa, aslında güzel tavırları ile bilinen, masun, perhizkâr ve insaf sahibi bir kişidir. O, bundan başka fukarayı ve zayıfları koruyan bir kişiliğe de sahiptir. Bundan dolayı da onun voyvoda olduğu andan beri Tirkemiş hassı dahilindeki halk kendisinden razı ve hoşnuttur. Öyle ki, eğer müsaade edileceğini bilse Tirkemiş hassı dahilinden nice kişi onun iyi halini şifahen anlatmak için İstanbul'a gelecektir. Ama bu tür insanların İstanbul'a gitmelerine "voyvodamız görevinde devam edecektir" diye teselli kabilinden söylenen sözlerle izin verilmemektedir. Çünkü voyvoda, merkezi yönetim nazarında da hakkında iyi düşünülen bir kişidir. Fakat onun garaz sahibi bazı kişilerin tabiiyetlerine uygun hareket etmemesi ve bu kişilerin ona olan kinleri nedeniyle bu günlerde hakkında yalan haberlere dayalı bir kampanya başlatılmıştır. İşte bundan dolayı merkezi yönetim tarafından durum soruşturulmaya başlanmıştır. Bunun için Burdur'a gelen görevli, vazifesine başlar başlamaz ağa hakkında halkın memnuniyetini içeren arz ve ilamlar verilmiştir. Hatta bu durum her kazada tekrarlanmış ve mübaşirin gittiği her kaza halkı mübaşire bu manada birer mahzar vermiştir. Hatta söz konusu kazalardan voyvodayı seven veya ondan memnun olan bazı kişiler, durumu şifahen merkezi yönetime anlatmak için İstanbul'a bile gitmeye kalkışmışlardır. Fakat bu kişilere de, gerçek durum sizin yazdığınız arzlardan anlaşılır ve neticede Ebubekir Ağa voyvodalıktan alınmaz, görevine devam eder diye teselli mahiyetinde sözler sarf edilmiştir. Ancak bunlar işe yaramamış ve mübaşir faaliyetlerine devam ederek rapor aşamasına gelmiştir. İşte bundan dolayı söz konusu kişiler böyle bir yola tevessül etmişlerdir. Bütün bu hususlardan sonra mektup, Ebubekir Ağa'nın görevden alınmaması ve yerine bir başkasının verilmemesi yolunda dilek ve temennilere yer verilerek gece gündüz bu hususta dua edilmekte olduğunun bildirilmesi ile bitirilmiştir.

Sözü edilen mektup işleme konulmuş mudur? Şimdilik bunu tespit edemedik. Çünkü bu konuda arşiv taramalarında karşımıza herhangi bir bilgi ve belge çıkmamıştır. Ama görünen o ki, bu konuda resmi prosedür işletilmeye devam edilmiştir. Çünkü bu olaydan kısa süre sonra mübaşir Mehmet Emin Efendi, Burdur ve kazalarında yapmış olduğu tahkikatları ve ayrıca Kara Osman-zade Ebubekir Ağa'nın Tirkemiş Hassı ahalisine yapmış olduğu zulümler hakkında Isparta'dan 25 Haziran 1824 tarihinde bir arz- hülâsa metni de kaleme alarak Dersaadet'e göndermiştir¹¹⁹. Bu metinde, her kazada yapılan soruşturmanın neticesinde de dile getirildiği

¹¹⁸ Bu mektubun tam metni için bkz. *BOA HH 26740-İ*, özet halinde sunumu için bkz. *BOA HH 26740*.

¹¹⁹ *BOA HH 26740*. Ayrıca bkz. *HH 25427*.

gibi, Karaosman-zade'nin bu görevden alınması ile hesabının görülmesi ve Tirkemiş Hassı kazaları halkından haksız yere tahsil ettiği mal ve mülkün iade edilmesi teklif edilmiştir. Mübaşir bu işlemin ardından yeni bir arıza daha kaleme alarak, bundan sonra voyvoda ve adamları tarafından kendisinin göndermiş olduğu arızanın aksine bir inha zuhur ederse bunların doğru olmayacağı ve dikkate alınmaması gerektiğini dile getirmeyi ihmal etmez¹²⁰.

Mehmet Emin Efendi'nin kaleme aldığı metne göre, voyvoda buradaki zulümlerini tüfekçibaşısı Menemen'li Kocabaş Osman vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. Kocabaş Osman dört sene önce Ebubekir Ağa Uşak'ta voyvodalık yaparken de ona tüfekçibaşılık yapmıştır. Ancak o da katil, zalim ve eşkıya taifesinden biridir. Bundan dolayı onlar, Uşak halkına da yapmadık zulüm bırakmamışlardır. Bu nedenle halk birlik olup Kocabaş Osman'ı voyvodası ile birlikte kovalamıştır. Anlaşılan o ki, bu ikili Uşak'tan sonra kendilerine faaliyet alanı olarak Tirkemiş hassını seçmişlerdir. Dolayısıyla Kocabaş Osman, Uşaktaki davranışlarını kat kat fazlası ile Tirkemiş hassı kazalarında da tekrarlamıştır. Bunun sonucu olarak da kendi memleketinde bol miktarda bağ, bahçe, hayvan, arazi ve çiftlik sahibi olmuş, bundan başka 2.000 keselik de akçe biriktirmiştir. Bundan dolayı böyle bir kanlı katilin halktan almış olduğu çok miktardaki mal, mülk ve paranın geri alınarak hakkında ne ceza gerekiyorsa verilmesi, mübaşir tarafından merkezî yönetime teklif edilmiştir¹²¹.

Ama her ihtimali dikkate alan merkezî yönetim, mübaşirin o ana kadarki yazışmalarında belirtmiş olduğu hususların doğruluğunu ve yazdıklarının garaz ve nefsi duygularından kaynaklanıp kaynaklanmadığını ayrıca bir görevliye incelettirmeyi ihmal etmeyecektir. Bu iş için de bir başka görevlendirme daha yapılarak durum incelettirilir. Görevlendirilen kişinin yapmış olduğu incelemelerin neticesinde, voyvoda hakkında mübaşirin hülasa metninde belirttiği konuların doğru olduğu yolunda bir rapor kaleme alınmıştır¹²².

Bütün bu gelişme ve yazışmaların ardından, merkezî yönetim çevrelerinde Ebubekir Ağa'nın cezalandırılması konusu gündeme gelir. Bunun için de onun ibret-i âlem için idam ve izale edilmesinden başka bir tedip yolunun kalmadığı düşüncesi dillendirilmeye başlanır. Bu fikri sadrazam, kaleme almış olduğu bir takririnde dile getirmiştir. Sadrazam söz konusu takririnde voyvodaya ceza verilirken iki usul önerir. Bunlardan birincisine göre voyvoda ilk önce görevinden azledilmeli ve ardından da İzmir'e sürgün edilmelidir. Bunun için de aleni bir ferman yayınlanmalı, ama Isparta mütesellimine de yazılacak gizli bir emirle adı geçen bu bahane ile yakalanıp hemen cezası orada yerine getirilmelidir.

¹²⁰ BOA HH 26740.

¹²¹ BOA HH 26740-F. Mübaşirin kaleme aldığı rapordan. (17 Haziran 1824).

¹²² BOA HH 25427.

İkinci öneriye göre ise, bir kere bu gibi yaramaz insanlar öteden beri önce İstanbul'a getirilerek sorguya çekilmekte ve ardından da kendileri gibi olanların daha fazla ibret almaları için aleni olarak idam edilmektedirler. Dolayısıyla voyvodanın da bu şekilde cezalandırılması için sürgün bahanesi ile yakalanıp İstanbul'a gönderilmesi için Isparta mütesellimine bir emir yazılabilecektir. Sadrazama göre hangi seçenek tercih edilirse edilsin her şeyden önce voyvodanın hanesinin yazımının yapılması ve bütün mal ve mülkünün miri için zabt edilmesi gerekmektedir. Böyle bir işlemin yapılabilmesi için ise, zaten o tarafta bulunan mübaşirin yani Hafız Mehmet Emin'in bu işle de görevlendirilmesi uygun olacaktır. Yapılacak yeni bir görevlendirme ile adı geçen kişi, hemen Burdur'a giderek tahrir işlemine başlamalı ve Ebubekir Ağa'nın halktan haksız yere almış olduğu her ne varsa ortaya çıkararak hak sahiplerine geri verilmesini sağlamalıdır. Sadrazam, konu ile ortaya attığı tekliflerinin arasına onun muhalefatına ilişkin hazırlanacak defterin İstanbul'a gönderilmesini de ekler¹²³.

Sadrazam, voyvodanın hakkından gelinmesine dair tekliflerinin ardından, onun bir numaralı adamı pozisyonundaki Tüfekçibaşısı Osman ve diğer aveneleri ilgili olarak da bir öneriye yer verir. O bu önerisinde de söz konusu kişilerin, yeni gidecek olan voyvoda tarafından kaleme alınacak inhaya göre haklarında gerekli işlem yapılmak üzere mahallerinde yakalanması için Isparta mütesellimine ayrı bir emrin yazılmasını ve Tirkemiş hassına yeni atanacak olan voyvodanın da uyarılmasından bahseder¹²⁴.

b- Ebubekir Ağa'nın Yakalanması

Hangisi uygun ise onun icra edilmesi için gerekli fermanın yayınlanmasının istendiği sadrazamın önerileri karşısında padişah, ikinci teklifi yani voyvodanın sürgün bahanesi ile yakalanarak İstanbul'a getirilmesi teklifini uygun bulmuştur. Nitekim bu hususla ilgili olarak ilk önce Ebubekir Ağa'nın görevinden azledilerek tedip edilmesi konusunda bir irade-i seniyye yayınlanır¹²⁵. Ardından da bu cezanın sürgün şeklinde gerçekleştirilmesi için yeni bir irade sadır olur¹²⁶. Çünkü onun fukaraya zulüm yapmış olduğu kesinleşmiştir. Dolayısıyla "...*bu makule ızzar-ı fukaraya mübaderet edenlerin tekdiri emr-i mühimmeden...*" olması ve emsallerine de mesaj olması açısından onun hemen görevden azledilerek İzmir taraflarına sürgün edilmesi gerekmektedir. Bunun için de ayrı bir emr-i şerif yayınlanır. Söz konusu emir gereğince Hamit müteselliminden adı geçeni hususi olarak gönderilen divân-ı hümayun çavuşuna teslim

¹²³ BOA HH 25427.

¹²⁴ BOA HH 25427.

¹²⁵ BOA HH 32421.

¹²⁶ BOA HH 32763-A

ederek İzmir'e gönderilmesini sağlaması, Burdur naibinden de Ebubekir Ağa'nın o taraflarda eğleştirilmeden ve başka bir yere uğratılmadan doğruca sürgün yerine ulaştırılması, sürgün yerine teslim edildiğinin de ayrıca İstanbul'a bildirilmesi istenilir¹²⁷. Fakat padişah onun taşrada idam edilmesindense İstanbul'a getirilerek alenen siyaset edilmesinin daha fazla etkili olacağı düşüncesiyle kısa süre sonra bir fikir değişikliğine giderek bir hatt-ı hümayunla voyvodanın yakalanarak doğruca İstanbul'a getirilmesini ilgililerden isteyecektir. Aynı hatt-ı hümayunla voyvodayı Isparta'dan İstanbul'a getirmek üzere de ayrı bir mübaşir tayin edilir¹²⁸. Çünkü artık böyle bir kişinin pençesinden fukarayı kurtarmak padişahlığın bir gereği haline gelmiştir¹²⁹.

Bu gelişmelerin ardından o sıralarda Hamit mütesellimi olan Abdullah Bey'e hitaben hususi bir emr-i şerif gönderilerek, voyvodanın hemen yakalanarak gönderilen görevli kişiye teslim edilmek suretiyle acele olarak İstanbul'a ulaştırılması istenilir. Bu emirde ayrıca, voyvodanın yolculuk esnasında kaçmaması için mübaşirin yanına adamlar tayin etmesi de Abdullah Bey'e özellikle tembih edilir. Görevlendirilen kişiye de, Ebubekir Ağa'yı Hamit müteseliminden teslim alarak İstanbul'a salimen getirmesi emredilir¹³⁰.

Bu işlemler devam ederken Ebubekir Ağa'nın ve yörede hizmet eden ehl-i örf mensuplarının İstanbul'dan tayin edilecek bir hukuk adamları heyetinin huzurunda murafaa edilmeleri ve böylece fukaranın haklarının geri verilmesi hakkında padişaha ayrıca bir teklif daha gitmiştir. Söz konusu teklifte, bu maksada yönelik olarak kapıcıbaşılardan veya başka ağalardan tama sahibi olmayan birinin görevlendirilmesi için onay da istenmiştir. Padişah yapılan bu teklife olumlu yaklaşmış ve bunun için uygun görülecek herhangi bir kişinin atanabileceğini belirtmiştir¹³¹. Bu gelişme üzerine Ebubekir Ağa'nın muhasebesini yapmak üzere merkezi yönetim tarafından Hamit mutasarrıfı görevlendirilir¹³².

II. Mahmut bundan sonra, voyvodanın adamlarının veya ona taraftar olanların da zamanı geldikçe sırası ile cezalandırılmasını emreder¹³³.

Yapılan görevlendirme üzerine Hamit mutasarrıfı hemen harekete geçer ve ilk iş olarak Ebubekir Ağa'ya hitaben bir buyuruldu kaleme

¹²⁷ BOA, *Cevdet Dahiliye(C D)* 305. BŞS, 203, s. 94. Bu konuda Hamit mütesellimi ve Burdur naibine gereğini yapmaları için gönderilen ferman için bkz. C Z 1805. Temmuz başları 1824.

¹²⁸ BOA C D 305.

¹²⁹ HH 25427.

¹³⁰ BOA C D 305.

¹³¹ BOA *Cevdet Adliye* 430.

¹³² 18 Temmuz 1824. BŞS, 203, s. 96.

¹³³ BOA HH 25427.

alarak, muhasebesinin görülmesi için elindeki bütün defter ve senetleri ile birlikte Isparta'ya gelmesini emreder. Hatta voyvodayı Isparta'ya getirmek üzere Ali Bey isminde birini de hususi olarak görevlendirir¹³⁴. Bu olayın ardından voyvodanın yakalanmış olduğunu düşünüyoruz. Hamit sancağı mutasarrıfı tarafından yakalanan voyvoda Ebubekir Ağa, önce Isparta'ya getirilir ve yukarıda da tartışıldığı şekilde önce İzmir taraflarına sürgün edilir. Ardından da İstanbul'a götürülür¹³⁵.

c- Ebubekir Ağa'nın Muhallefatına El Konulması

Voyvoda ve adamlarının nasıl cezalandırılacakları meselesinden sonra sıra, Ebubekir Ağa'nın bu şekilde yakalanmasının ardından yayınlanan emir gereğince bu sefer de onun bütün mal ve eşyasının zabt edilerek müsadere edilmesi ile bazı kişilerden haksız yere almış olduğu ceraimin her ne miktar ise bizzat mahallinde gereği gibi tespit edilerek hak sahiplerine geri verilmesine, bunun için de voyvodanın bütün mal, eşya ve zimmetlerini gösteren bir defterin hazırlanarak İstanbul'a gönderilmesine gelir. Bütün bunlar için de önce bir irade sadır olur. Bahsedilen hususların yapılabilmesi için de, halen Isparta'da bulunan mübaşirin Burdur'a hareketle gereğini yapması kendisinden istenildiği gibi, Hamit mütesellimi ile Burdur ileri gelenlerinin de ona yardımcı olmaları istenilir¹³⁶. Konuyla ilgili olarak 18 Temmuz 1824 tarihinde Hamit sancağı mutasarrıfı, Burdur kadısı ile Burdur kazalarında bulunan naiplere ve halen Burdur'da voyvoda kaimmakamlığı yapmakta olan Hüseyin Bey'e ve Burdur ve kazalarında bulunan diğer ileri gelenlere hitaben bir buyuruldu gönderir¹³⁷.

Bu emir üzerine Hafız Mehmet Emin Efendi, aldığı yeni görevinin gereklerini yerine getirmek için faaliyetlerine hemen başlar. O, yürütmüş olduğu çalışmalarının neticesinde Ebubekir Ağa'nın voyvodalık dönemine ait bir imzalı defterini ve bir yük¹³⁸ beş bin kuruş (105.000 kuruş) civarında da bir müsadere defterini ortaya çıkartır ve bunları yeni voyvoda Numan Ağa'ya teslim eder. Bu defterlerde yer alan bilgilere göre onun muhallefatının nakit mevcudu çok azdır ve genellikle at, hayvanat ve bazı kimselerde olan ama ortaya çıkartılması da mümkün olmayan zimmetlerden ibarettir¹³⁹. Bundan başka İstanbul'da yapılan araştırmaların sonucunda sarrafı Tıngiroğlu Oseb'de de seksen bin kuruşluk bir alacağının olduğu ortaya çıkartılmıştır¹⁴⁰. Onun tahsil

¹³⁴ BŞS, 203, s. 96. 18 Temmuz 1824.

¹³⁵ BOA HH 25512-D. BŞS, 203, s. 95.

¹³⁶ BOA HH 25427. BŞS, 203, s. 94.

¹³⁷ BŞS, 203, s. 95.

¹³⁸ 1 yük, Osmanlı para düzeninde 100.000 kuruşa tekabül etmektedir. Bkz. BOA, *Cevdet Darphane*, 2844.

¹³⁹ BOA HH 25512-B.

¹⁴⁰ HH 25512.

edilmesi gereken bakayası ise yani devlete olan borcu ise dört yük 74485 kuruştur ve bunun neredeyse tamamı onun Tirkemiş hası kazaları ahalilerinden alacağı olarak görünmektedir¹⁴¹. Nakit muhallefatın miktar ve durumunun ne olduğuna bakılmayarak bu meblağdan on dört bin kuruş kadarlık bir miktar, emir gereğince hemen hak sahiplerine verilir. Ama bu meblağ, hak sahiplerinin alacaklarının ödenmesine yetmemiştir. Bu nedenle de voyvodanın müsadere edilen mallarının satılması için İstanbul'dan emir beklenmeye başlanmıştır. Nitekim yeni voyvoda Numan Ağa, 7 Kasım 1824 tarihinde bu konuda İstanbul'a bir yazı göndermiştir¹⁴².

Bütün bu gelişmelerin ardından ortaya çıkartılan müsadere defteri gereğince Ebubekir Ağa'nın bütün mal ve mülküne el konulur ve bunlar hakkında ne gibi işlem yapılacağı konusunda merkezi yönetimin verecek olduğu karar belirleninceye kadar güvenli bir yerde muhafaza altına alınır¹⁴³.

Bu arada, mübaşir Mehmet Emin Efendi'nin voyvodanın bütün mallarını araştırmasından ve bunlara devlet adına el koymasından onun yukarıda bir numaralı adamı olduğunu gördüğümüz Tüfekçibaşısı Osman da etkilenir. Çünkü yukarıda da belirtildiği üzere voyvodanın Isparta'dan İstanbul'a gönderilmesi esnasında mübaşir ve mütesellimin de hazır bulunduğu bir ortamda Osman Ağa'nın üzeri aranmış ve kemerinde 23400 kuruşluk bir nakit para bulunmuştur. Bu paraya da hemen el konulur. Bunun üzerine Osman Ağa, söz konusu paranın kendi parası olması hasebiyle geri verilmesini Burdur mahkemesinden ister. Mahkemede görülen davada gerçekten de Osman Ağa'nın haklı olduğu görülür. Çünkü mübaşir, bu paraya el koyarken paranın gerçekten Tüfekçibaşısına ait olacağını düşünmemiştir ki, Burdur ileri gelenlerinden bazıları da buna şahitlik yapar. Bundan dolayı söz konusu para, daha sonra Tüfekçibaşısıya verilmek üzere geri alınarak geçici bir süreliğine Burdur mahkemesi tarafından emniyet altına alınır¹⁴⁴.

d- Burdur'a Yeni Voyvoda Atanması

Ebubekir Ağa'nın bu şekilde yakalanarak görevden alınmasından sonra şimdi sıra, buraya yeni bir voyvodanın atanmasına gelmiştir. Bunun için de, sadrazamın önerdiği şekilde mutedil, fukaraperver ve münasip bir kişinin idareci olarak atanması gündeme gelir. Bu mesele için ilk önce Darphane Nazırına ayrı bir emir yazılır. Çünkü burası öteden beri Darphane-i Amire mukataasından olarak Hamit sancağı mutasarrıflarına iltizama verilegelmekte ve onlar tarafından da başkalarına ihale

¹⁴¹ BOA C M 11942.

¹⁴² BOA HH 25512-B. Muhallefatın niteliği hakkında ayrıca Burdur kadısının kaleme aldığı bir ilam kaydına bkz. BOA HH 25512-C.

¹⁴³ Bu hususta Burdur naibinin ilamı için bkz. BOA HH 25512-C.

¹⁴⁴ BOA HH 22512-D.

edilmektedir¹⁴⁵. Yapılan işlemlerin ardından nihayet Tirkemiş hassına kapıcıbaşı rütbesini haiz ama merkezi yönetim çevrelerinde fukaraperverliği ve diyanet sahibi olması ile tanınan Numan isminde birisi voyvoda olarak atanır¹⁴⁶.

Ancak biz Numan Ağa'nın da Ebubekir Ağa taraftarı bir kişi olduğunu görüyoruz. Çünkü o göreve başlar başlamaz kendince Ebubekir Ağa hakkında bir araştırma yapar ve onun ta baştan beri anlatılmaya çalışılan tutum ve davranışları hakkındaki iddiaların tamamen bazı kişilerin garaz ve kininden kaynaklandığını, dolayısıyla ona büyük bir zulüm yapıldığını, aslında Tirkemiş hassı dahilinde yaşayan halkın ondan memnun olduğunu bir arzuhal ile İstanbul'a bildirir. Bu bildirim alan sadrazam, hem onun düşüncelerini ve hem de mübaşirin hazırlamış olduğu raporunda belirttiği hususları özetleyerek padişaha sunar. Sunarken de Numan Ağa'nın düşüncelerini bir ölçüde kabullenmiş görünerek daha önceki teklifinin aksine Ebubekir Ağa'nın siyaseten idam edilmesi yerine Köstence kalesine sürgün edilmesini teklif eder. Çünkü ona göre Ebubekir Ağa'nın ortaya çıkan nakit muhalefatı on dört bin kuruş gibi düşük bir meblağdır ve mal mülk açısından da oldukça fakirdir¹⁴⁷. Bu durumda, devletin o ana kadarki uğraşları boşuna imiş gibi bir durum ortaya çıkar. Ancak, padişah sadrazamın bu teklifini iyice inceler ve onun yanıldığı kanaatine varır. Çünkü yapılan başka araştırmaların sonucunda Ebubekir Ağa'nın İstanbul'daki sarrafi Tıngıroğlu Oseb'in şimdiki voyvoda Numan Ağa'nın da sarrafi olduğu ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı o, mübaşirin anlattıklarının doğru olduğunu kanaat getirerek bir hatt-ı hümayun yayınlar ve şu hususları emreder: Bir kere eski voyvoda tamamen tediye-i zimmet etmelidir ve halktan haksız yere aldığı paralar hak sahiplerine mahallinde geri verilmelidir. Halkın eski voyvodadan memnun olması ile ilgili söylentiler dikkate alınacak ifadeler değildir. Halk yeni voyvodadan da çekindiği için bu tür ifadeler vermektedir. Bütün bunlardan dolayı eski voyvoda sadece sürgün cezası ile değil idam cezası ile de cezalandırılabilir. Çünkü ülkede Ebubekir Ağa gibi zulme yeltenenler yaptıklarının yanlarına kar kalmasından dolayı hadlerini aşmaya başlamışlardır¹⁴⁸. Bu ifadelerden padişahın Ebubekir Ağa'nın mutlaka cezalandırılması konusundaki kararlığı sezilebilmektedir. O yıllarda II. Mahmut'un, bu ve benzeri kişileri etkisizleştirme politikası izlediği bilinmektedir. Ancak padişah, bu konuda yine de tedbir elden bırakmış görünmemektedir. Çünkü o, Ebubekir Ağa'nın idamla cezalandırılması kararının verilebilmesi için mübaşirin İstanbul'a gelmesinin gerektiğine

¹⁴⁵ BOA HH 25427.

¹⁴⁶ Adı geçen Numan'a bu konuda gönderilen 7 Temmuz 1824 tarihli bir emir sureti için bkz., BŞS, 203, s. 106.

¹⁴⁷ BOA HH 25512.

¹⁴⁸ BOA HH 25512.

inanmaktadır¹⁴⁹. Bunda da zannımızca bütün gelişmeleri bir kere de yöreyi iyice öğrenen ve Ebubekir Ağa ile yüz yüze gelen Mehmet Emin Efendi'den dinlemek istemiş olmasının etkisi vardır diye düşünüyoruz.

IV. Ebubekir Ağa ve Adamlarından Bazılarının Cezalandırılması

a- Ebubekir Ağa'nın Denizli'de Zorunlu İskana Tabi Tutulması

Isparta'dan İstanbul'a getirilen Karaosman-zade, burada ilk önce sorgulanmış ardından da daha önce zulüm etmiş olduğu bazı kişilerle yüzleştirilmiştir. Bunlardan biri onun daha önce zulüm ettiği kişilerden olan ve aynı zamanda Acıpayam naipliği yapan Seyyid Ömer-zade Seyyid Mehmet'tir ki o, İstanbul'da kurulan mecliste, Ebubekir Ağa'nın kendisine yaptıklarını anlatmıştır¹⁵⁰.

Bu yüzleştirmenin mi yoksa Mehmet Emin Efendi'nin vermiş olduğu bilgilerin mi etkisi olmuştur bilemiyoruz ama padişah, Ebubekir Ağa'nın cezalandırılması konusunda kesin bir fikir değişikliğine girer. Çünkü sözü edilen yüzleştirmeden sonra Karaosman-zade'ye idam yerine, bundan sonra asıl memleketi olan Kızılhisar köyünün¹⁵¹ ait olduğu Gölhisar kazasına ayak basmamak şartıyla Denizli'de kendisine ait çiftliğinde ikamet etmesi cezası verilmiştir. Fukaraya bir daha zulüm edecek olur veya eski hareketlerinde ısrar edecek olursa durumun İstanbul'a bildirilmesi konusunda da ilgililere hitaben bir emr-i şerif yayınlanmıştır¹⁵².

b- Eski Acıpayam Ayanlarının Cezalandırılması

ba- Mehmet Ağa'nın Cezalandırılması

Onun göreve başladığı esnada Karaağaç kazasına ayan olarak atadığı Mehmet Ağa da yapılan soruşturmaların neticesinde suçlu bulunur ve gerekli cezaya çarptırılır. Şöyle ki; 12 Mayıs 1824 tarihli bir arzdan anlaşıldığı kadarıyla voyvodanın hapsinden ve zulmünden kurtarılan Mehmet Ağa, Isparta'da ikamet etmeye başlamıştır. Ama yapılan araştırmaların neticesinde Osman Ağa'nın Tirkemiş hassı kazalarında tahsil edilmesi gereken bakayasının bir kısmının(78.000 kuruş) ona ait olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bundan dolayı Mehmet Ağa'nın Karaağaç kazasında bulunan mallarının satılarak bakayanın tahsil edilmesi için bir

¹⁴⁹ BOA HH 25512.

¹⁵⁰ BŞS, 203, s. 132.

¹⁵¹ Belgede böyle zikredildiği için biz aynısını aktardık. Yoksa baştan beri de görüldüğü üzere diğer belgelerde Kızılhisar ayrı bir kaza olarak zikredildi.

¹⁵² BŞS, 204, s. 123.

ferman yayınlanmıştır. Çünkü onun ortada nakit varlığı yoktur¹⁵³. Buradan anlaşıldığına göre voyvodanın adamı olan Topal Mustafa daha önce ona zulüm ederken, demek ki onun mallarının tamamına el koyamamıştır. Mehmet Ağa, böyle bir fermanın çıktığını duyunca Isparta'dan kaçar. Kendisi ortada olamadığı için veya belki de korkudan dolayı onun mallarını satın almaya kimse yanaşmaz ve dolayısıyla devletin alacaklarının tahsili güçleşir. Fakat bu durumun diğerlerine de örnek olabileceği ve başkalarına da ibret olması açısından kendisi olsun olmasın Mehmet Ağa'nın Karaağaç'ta bulunan çiftlik ve emlaklerinin müzayede yoluyla satılması için emir çıkar ve gereğinin yapılması yeni voyvodadan istenilir. Ardından da Mehmet Ağa'nın bir daha Tirkemiş Hassı kazalarına ayak basmamak şartıyla ilk önce Bozcaada'ya sürgün edilmesi için ferman çıkar, ama daha sonra bir noktada af edilerek yine aynı şartlar çerçevesinde evlat ve ıyali ile birlikte Isparta'da yaşaması için emir yayınlanır¹⁵⁴.

bb- Ali Ağa'nın Mallarına El Konulması

Yukarıda adı geçen Ali Ağa'nın da yapılan araştırmaların neticesinde merkezi yönetim tarafından suçlu bulunduğunu ve yine Osman Ağa'nın Tirkemiş kazalarındaki bakayasının bir kısmının da (852448 kuruş) ona ait olduğunun ortaya çıkarılmış olduğunu görüyoruz. Ancak bu borcun ödenmesi için Mehmet Ağa gibi onun da ortada bir nakit varlığı yoktur. Bu nedenle adı geçen de çiftlik ve diğer emlaklerinin müzayede suretiyle satılarak bu borcun tahsil edilmesi için gerekli emir çıkar ve hem yeni voyvodadan ve hem de Burdur kadısından gereğini yapmaları istenilir¹⁵⁵.

Bütün bunlar da bize göstermektedir ki ele aldığımız dönemde Burdur ve kazalarında görev yapan ehl-i örften olsun, ehl-i şerden olsun neredeyse bütün devlet görevlileri ya voyvodanın adamı olduklarından ya da ondan korktukları için doğru dürüst davranan tekin insanlar değildir. Çünkü bu süreçte onların da haksız yere mal mülk edindikleri ortaya çıkmıştır. Ama her ne olursa olsun sonuçta ezilen horlanan ve eza ve cefa gören yine fakir fukara Burdur halkı olmuştur.

c- Gölhisar Ayanı Mehmet'in Cezalandırılması

Bu arada Ebubekir Ağa'nın voyvodalığı esnasında Gölhisar kazasında yapmış olduğu uygunsuz davranışlarında kendisine vesile veya yardımcı olarak kullanmış olduğu eski ayan Mehmet'in de merkezî yönetim tarafından cezalandırılmış olduğunu görüyoruz. Nitekim o, bu

¹⁵³ BOA C M 11942.

¹⁵⁴ BOA C M 11942.

¹⁵⁵ BOA C M 11942.

tür davranışlarından dolayı yayınlanan bir fermanla önce Bozcaada'ya sürgün edilmiştir. Fakat onun sürgün yeri bir süre sonra Isparta olarak değiştirilmiş ve kendisi de buraya nakledilmiştir. Nakil işlemi yapılırken onun da aynen Ebubekir Ağa'da olduğu gibi bir daha Tirkemiş kazalarına ayak basmaması ve çoluk çocuğu ile birlikte bu şehirde ikamet etmesi şartı koşulmuştur¹⁵⁶. Ancak, o yıllarda bir genel af söz konusudur. Eski ayan Mehmet hemen bundan istifadenin yollarını araştırmaya başlar ve şimdilik aralarında ne tür bir bağlantı veya ilişki olduğunu tespit edemediğimiz Adana muhassılı İbrahim Paşa'yı devreye sokar. Nitekim adı geçen paşa, bu genel affa dayanarak Gölhisar kazasının eski ayanı Mehmet'in suçlarının affı ve kendi hanesinde ikamet etmesi hususunda Serasker paşayı da devreye sokarak ruhsat istemiştir. Neticede Serasker başta olmak üzere diğer bazı kişilerin araya girmesi ile eski ayan Mehmet affedilir(H. 1250-M.1834-35)¹⁵⁷. Hatta eski ayan Mehmet'in devreye soktuğu kişiler o kadar etkili olmalı ki, bir süre sonra onu yeniden Gölhisar kazasının ayanı olarak görüyoruz. Yani Gölhisar'ın eski ayanı araya soktuğu kişiler kanalı ile önce kendisini merkezi yönetime affettirmiş, şimdi de bu yetmemiş gibi adı geçen kazanın ayanlığını da yeniden elde etmiş oluyordu. Bu ise normal bir durum değildi, en azından kendisinin affına dair yayınlanan iradeye aykırı bir durumdu. Bundan dolayıdır ki, yeni voyvoda olan Tavashlı Osman, durumu merkezi yönetime bildirerek ortaya çıkan yanlışlığın düzeltilmesini istemiştir. Bu konuda İstanbul'a Gölhisar kazasından da ayrı ayrı ilam ve mahzarlar da gönderilerek yapılan yanlış anlatılmıştır. Bu gelişmeler üzerine eski ayan Mehmet'in yeniden Isparta'ya gönderilmesi konusunda mevcut Tirkemiş voyvodasına bir emir gönderilir. Ancak bu sefer de yine Adana muhassılı İbrahim Paşa kapı kethüdası vasıtasıyla devreye girerek adı geçen yayınlanan umumi af kapsamına girdiğini ve dolayısıyla Isparta'ya geri gönderilmemesi gerektiği yolunda bir şukka kaleme alır. Bu gelişme üzerine de sadrazam, söz konusu kişinin İbrahim Paşa'nın ricası üzere kendi halinde durmak ve hakkında bir şikâyete sebep olacak davranışlar içine girmemek şartı ile Gölhisar'a geri dönmesine müsaade edilmesini padişaha teklif eder¹⁵⁸. Bu teklif karşısında padişahın tutumu ne olmuştur şimdilik bilemiyoruz ama bütün bu yapılan işlemlerden o dönem Osmanlı'sında taşradaki ehl-i örf mensuplarının merkezi yönetim üzerinde ne kadar etkili olduğunu görebilmekteyiz.

V. Ebubekir Ağa'nın Affedilmesi

Yakalanarak Denizli'de zorunlu iskâna tabi tutulmasının ardından geçen birkaç seneden sonra Karaosman-zade Ebubekir Ağa, merkezî

¹⁵⁶ BOA HH 33662-A.

¹⁵⁷ BOA HH 33662.

¹⁵⁸ BOA HH 33662-A.

yönetim tarafından affedilmiştir. Bununla ilgili olarak 11 Eylül 1828 tarihinde kendi halinde ırz ve namusuyla yaşaması şartıyla onun affedildiğine dair bir ferman yayınlanmıştır. Bu fermanla hayatta olduğu sürece Karaosman-zade hakkında herhangi bir işlem yapılmaması Gölhisar naibinden istenilmiştir¹⁵⁹. Onun affedilmesine, o tarihlerde yürürlüğe giren genel af uygulamasının¹⁶⁰ ve bazı kişilerin bunu fırsat olarak kullanmak istemelerinin etkili olmuş olabileceğini düşünüyoruz. Çünkü söz konusu tarihte Tirkemiş hassı kazalarında yaşayan ahaliden bazılarının ve o tarihte voyvoda olan Tavaslı Osman isminde birisinin bu konuda merkezi yönetime hitaben bazı arz ve inhalarından yukarıda bahsedilmişti. Bu konuda Gölhisar naibinin de çeşitli kereler ilamlar yazmış olduğunu belirtelim. Söz konusu yazışmalarda Ebubekir Ağa'nın daha önce cezalandırılmasına sebep olan suçlamaların tamamen iftiradan ibaret olduğu, hâlbuki adı geçenin ehl-i ırz taifesinden olduğu ve hatta on seneden beri mağdur vaziyette yaşamakta olduğu belirtilmiştir¹⁶¹. Ancak biz bu tarihlerde voyvoda olan ve Ebubekir Ağa'nın affedilmesi teşebbüsünde bulunan Tavaslı Osman'ın da onun adamı olduğunu düşünüyoruz. Çünkü İstanbul'da Ebubekir Ağa'nın murafaa edilmesi için kurulmuş olan mecliste, Gölhisar naibi vermiş olduğu ifadesinde, Ebubekir Ağa'nın voyvodalığı esnasında adı geçen Osman'a da zorla 1350 kuruş tutarında bir meblağı vermek zorunda bırakıldığını belirtmiştir¹⁶². Dolayısıyla şimdi voyvoda olan Osman, eski dostu Ebubekir Ağa'yı içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak için böyle bir teşebbüse girişmiş olmalıdır.

Tirkemiş Hassı voyvodası Ebubekir Ağa durumunu öyle düzeltmiş olmalı ki, biz onu bu tarihten yaklaşık beş altı yıl sonra H. 1245(1829–30)'lerde tekrar burada voyvoda olarak ama bu sefer, söz konusu birimde başkalarının halka karşı yapmış olduğu zulümleri şikâyet eder şekilde görüyoruz. Nitekim onun, bu tarihlerde Acıpayam kazasının eski ve yeni ayanlarının halka yaptıkları zulümleri anlatan ve bu yüzden de söz konusu kişilerin muhakeme edilmesi ve mevcut ayanın yerine mutedil bir kişinin tayin edilmesi hakkında bir arzının vaki olduğunu görüyoruz. Sadrazam da bu arz üzerine bir telhis kaleme almıştır¹⁶³.

Sonuç

Başta da belirtildiği üzere Osmanlı toplum ve devlet düzeninin özellikle XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren yaşamaya başladığı ve XIX. yüzyıl başlarında iyice hissedilmeye başlanan bozulma süreci, kendisini

¹⁵⁹ BŞS, 204, s. 123.

¹⁶⁰ BOA HH 33662.

¹⁶¹ BŞS, 204, s. 123. Bu yazışmalar yapılırken Ebubekir Ağa ricacı olmuş mudur şimdilik bilemiyoruz.

¹⁶² BŞS, 203, s. 132.

¹⁶³ BOA HH 26648.

her yönü ile Burdur ve çevresinde de hissettirir. Çünkü her şeyden önce bir devlet görevlisi ve ona bağlı bazı kişiler daha doğrusu onun adamı pozisyonundaki kişiler, resmi sıfatlarını kullanarak idareleri veya sorumlulukları altında bulunan kazalar halkına yapmadık veya yaptırmadık zulüm bırakmamışlardır. Bu anlamda Burdur ve kazalarındaki naiplerin de kullanılması çok anlamlıdır diye düşünüyoruz. Dolayısıyla yöre halkı, Ebubekir Ağa'nın voyvodalığı zamanında hukuktan mahrum bırakılmıştır. Bundan başka, aynı kişi, kurduğu rüşvet çarkı ve korku düzeni ile bölgede her istediğini yapar olmuştur.

Neticede atanan bir görevli ile durum soruşturulmuş, ama ne ilginçtir ki, devlet, atadığı görevlinin hazırladığı rapora da güvenememiş ve ikinci bir görevli ile sanki onu denetlemiştir. Bu da bize o dönemde devletin kendi elemanlarına bile güvenecek durumda olmadığını göstermektedir ki, yapılan soruşturma ve verilen cezadan sonra Ebubekir Ağa'nın affedilmesi de devletin uygulamalarındaki tutarsızlığı göstermektedir.

Ama her ne şekilde olursa olsun padişah II. Mahmut'un merkezi devlet otoritesini yeniden tesis etme politikası, Burdur ve çevresinde de etkisini göstermiş ve yöre halkı bundan sonra huzur ve güvenlik içerisinde yaşamaya başlamıştır.

Bu çalışmamızda ortaya çıkan önemli sonuçlardan birinin de şimdiye kadar adı duyulmamış bir mütegalibenin isminin Osmanlı devlet ve toplum düzenini alt üst eden mütegalibeler güruhuna dâhil edilmesidir diye düşünüyoruz.

